

Vårdväktarna

Demokrati- och ekonomivärden i svensk sjuksköterskediskurs

Filip Lundquist
Martin Bater

Abstract

Sjuksköterskor är en av flera professioner aktiva inom den svenska förvaltningen. Hur dessa ser på sin roll och sitt uppdrag är viktigt för vår förståelse av vilka värden som präglar dessa. Med avstamp i Lennart Lundquists tankar om det offentliga etos utgjort av demokrati- och ekonomivärden undersöks i uppsatsen vilka sådana som åberopas av sjuksköterskor i olika konfliktsituationer, för att med detta som underlag diskutera vilka trender och mönster som är skönjbara. Detta görs med hjälp av en kvantitativ innehållsanalys i vilken utsagor kodas efter de värdena hos två värde-dimensioner, baserade på det offentliga etos, de fastställs skildra. Utfallet av denna innehållsanalys indikerar dels att vilka värden som betonas varierar efter sammanhang, dels att demokrati- och ekonomivärdensbetonande utsagor förekommer i mer eller mindre samma utsträckning. Särskilt betonas sjuksköterskornas professionella utgångspunkter, såsom utbildning och erfarenhet, men även patientsäkerhet och en inte helt otydlig väktarroll.

Nyckelord: det offentliga etos, New Public Management, professionsetik, sjuksköterskor, svensk vård

Antal ord: 9779

Innehåll

1	Inledning	1
2	Teoretiska överväganden	2
2.1	Makten över tanken	2
2.2	Sjuksköterskeetik i korthet	3
2.3	Vårdorganisatorisk omgivning	4
2.4	Idémässiga förskjutningar	5
2.5	Värdemässiga dimensioner	6
3	Metodrelaterade preciseringar	8
3.1	Vetenskapsteoretiska föreställningar.....	8
3.2	Professionsetiska uttryck.....	10
3.3	Materialmässiga hänsynstaganden	11
4	Undersökning	14
4.1	Fristående debattinlägg	14
4.2	Vårdstrejken 2008	15
4.3	Sörmländsk oro	17
4.4	Vårdupproret	18
4.5	Barnsjukvården i Helsingborg.....	19
5	Parallella betoningar	20
5.1	Trender och mönster.....	20
5.2	Sammanfattande slutdiskussion	22
6	Referenser	23
6.1	Litteratur.....	23
6.2	Empiriskt material	25
7	Bilagor	27
7.1	Kodschema	27
7.2	Kodresultat	27

1 Inledning

Professionens syn på sitt eget uppdrag och sin etik, här förstådd som en förlängning av den etik Lennart Lundquist beskriver som en betydande komponent av det offentliga etos, har enligt bland andra den norska filosofen Harald Grimen och de amerikanska statsvetarna Philip H. Jos och Mark Tompkins, i första hand som syfte att säkra att de olika professionerna som är verksamma i det offentliga faktiskt agerar i enlighet med vad som ligger i medborgarnas intresse. Därför är det av vikt för den statsvetenskapliga forskningen i allmänhet, och förståelsen för det offentliga i synnerhet, att studera densamma. (Grimen 2008, s. 29; Jos & Tompkins 2004, s. 255–281, 276)

Det tycks troligt att det under de sista tjugofem åren har skett en förskjutning bland de värden som formar sjuksköterskornas förståelse för sin egen yrkesroll och etik. Denna utveckling är frestande att koppla samman med intåget av ett antal nya perspektiv på hur den offentliga förvaltningen bör vara organiserad. Detta har, givet föregående resonemang, en avsevärd samhällelig relevans.

Föreliggande uppsats ambition är att genom en diskursivt inriktad textanalys av konfliktsituationer spåra indikatorer på en förändrad syn hos sjuksköterskor på sin professionsetik och sitt uppdrag, och genom detta säga något om utvecklingen i sin helhet. Detta bör ses som ett inlägg i en vidare diskussion kring effekterna av New Public Management med tillhörande idékomplex, och det övergripande syftet är att genom undersökningens resultat kunna ytterligare belysa hur den samhällliga kontexten, i likhet med vad Lundquist beskriver i *Demokratins väktare*, påverkar sättet att tänka och agera (1998, s. 135; jfr Dahlborg Lyckhage 2014, s. 26–27).

Frågeställningen lyder huruvida de uttryck sjuksköterskeetiken tar sig i undersökningen till större del är sådana som hör till ekonomi- än demokrativärden enligt uppsatsens dimensioner. Om nivåskattningen skulle visa detta skulle det gå att tolka som en indikation om att NPM har påverkat densamma. Om så skulle vara fallet vore det följaktligen en uppgift för framtida forskning att undersöka om detsamma stämmer.

2 Teoretiska överväganden

2.1 Makten över tanken

Flera faktorer påverkar hur vi förhåller oss till och uppfattar världen och våra handlingsmöjligheter i den. Lundquist (1998, s. 135) påpekar likt nämnt ovan att ämbetsmannens handlingsutrymme existerar som en effekt av rådande idékomplex och de organisatoriska och moraliska uttryck dessa tar sig. Det skulle gå att hävda att Lukes (2008, s. 38) uttrycker en liknande ståndpunkt i sin diskussion om maktens tredje dimension, i vilken han hävdar att vad människor uppfattar som möjligt att göra och tänka varierar beroende på social och ideologisk överbyggnad. Vidare är rimligt antagande att den ideologiska dimensionen påverkar vad som anses moraliskt eftersträvansvärt, vilket ytterligare torde förstärka människans tendens att låta sitt handlingsutrymme och sin självbild påverkas av rådande idémässig ordning. Det kan i sammanhanget även vara intressant att beröra Max Webers idealtyper för socialt handlande – speciellt den första och den andra: instrumentell rationalitet och värderationalitet (Weber 1968, s. 24). Givet att dessa, i likhet med vad Weber påpekar, existerar bredvid varandra förefaller det skönjbart hur en större idémässig förskjutning inom ett givet område skulle kunna ha en betydande effekt på ovannämnda handlingsutrymme, och de enskilda aktörernas förhållande till detta.

Individer som agerar utifrån instrumentell rationalitet torde kunna tänkas anpassa sitt agerande och sätt att motivera det utifrån vad som är troligt att medföra mest nytta för dem, vilket skulle kunna antas vara i första hand det som inte avviker mest från dominerande värdesystem. Med andra ord – det kan finnas en taktisk och nytto-maximerande poäng med att klä sig i den dominerande diskursens språk- och handlingsnormer. Som har nämnts ovan är det inte heller helt orimligt att tänka sig att den aspekt av handlandet som påverkas av värderationalitet rättas efter förändringar på idéplanet, även om det förefaller rimligt att denna process konstitueras av inkrementella förändringar över längre tid, och därför är svårare att observera.

Utifrån ovanstående teoretiskt underlag går det att spekulera i att det kan tänkas finnas ett samband mellan det för tiden dominerande värdesystemet och individens förhållande till sitt eget handlande och de upplevda möjligheter för detta som ligger öppna för den. Göran Sundström diskuterar en liknande tanke som en möjlig förklaringsfaktor till NPM-associerade idéers genomslagskraft i den svenska förvaltningen, men då med fokus på hur organisationer eftersträvar legitimitet genom att kopiera andra organisationers handlingsmönster (Sundström 2016, s. 323). Notera att denna definition av handlade innefattar allt från faktiskt fysiskt handlande till både intentionell och oavsiktlig kommunikation.

Stora idéströmningar, som exempelvis New Public Management, spelar alltså roll för såväl individuella som kollektiva aktörers agerande. Detta skulle kunna an-

ses milt oroväckande enligt en uppfattning som, i likhet med Grimens, lyder att de moraliska praktiker professionerna förhåller sig till måste stå i samklang med det allmänna bästa och professionens uppdrag, grunden för vilket som hämtas från "[...] meg og andre samfunnsborgarar gjennom samfunnet sine politiske institusjonar" (Grimen 2008, s. 29).

Vad händer när professionsaktörerna och "samfunnsborgararnas" syn på vad som bör betonas av professionsetiken skiljer sig åt? I likhet med vad som påpekas av Pollitt och Bouckaert (2011, s. 34) är många av de reformer som associeras med NPM uppkomna i en kontext av samspel mellan politiker och tjänstemän, och således inte nödvändigtvis motsvarande de värdemässiga prioriteringar befolkningen i stort hade gjort. Om då exempelvis sjuksköterskornas sätt att agera och förhålla sig till värdefrågor, till följd av organisatoriska förändringar, har förskjutits så att dessa inte motsvarar förändringen i samhället i stort, blir det svårt för professionsetiken att fylla den roll som medborgarnas vakthund i relation till de olika yrkeskårenerna som Grimen gärna vill tillskriva den.

2.2 Sjuksköterskeetik i korthet

Vad består då sjuksköterskeetiken av och vad betonas inom den? Denna studie utgår från Egidius (2011, s. 169) förklaring av etik, det vill säga att "[e]tik är en levande realitet, förankrad i olika sammanhang och föränderlig över tid." I det här avsnittet beaktas sjuksköterskeetik såsom den är förankrad i skrift och därigenom hur den ter sig formellt och generellt.

Egidius (2011, s. 31) tar upp vad som leder till uppkomsten av etiska dilemman för professionerna, vilket indirekt bör gå att betrakta som en återgivning av det övergripande etiska ramverket för desamma. Här ibland ingår att arbetet utförs väl nog professionellt sett "enligt den gamla professionella etikens huvudinriktning", hörsamhet gentemot politiska beslut på olika nivåer och beslut rörande organisation, arbetsdelning och -metoder i företag och verksamheter av annan form, effektivitetskravet, samt lydnad mot "regelverk på olika nivåer" och de etiska riktlinjer som yrkesorganisationerna står för (ibid.). Egidius (2011, s. 25) lyfter ytterligare att det i lagstiftning inte till fullo går att reglera hur noggranna och omsorgsfulla bland andra sjuksköterskor ska vara, och att det därför krävs vad han kallar för en etisk dimension som då träder i stället för myndighetens regelverk. Han uppger därtill att föreskrifter "tar över en del av vad vi betraktar som etik" (a.a., s. 80).

Enligt Malmsten (2007, s. 45) tillförsäkrar legitimationen kännedom om lagar, förordningar och etiska koder, liksom besittning av professionsspecifik faktakunskap. Dessutom tillhandahåller ICN:s (International Council of Nurses) etiska kod för sjuksköterskor riktlinjerna för den professionsetik som gäller för dem gentemot allmänheten, yrkesutövningen, professionen och medarbetarna (Finnström 2014, s. 66–67). Både Svensk sjuksköterskeförening och Vårdförbundet har antagit denna (ibid.), och den är därmed det mest allmängiltiga formella etiska ramverk som styr sjuksköterskorna i Sverige. Således är den formella sjuksköterskeetiken, på en mycket allmän nivå, så fastställd som inledningsvis utfäst (Berggren 2014, s. 130–131).

Till yttermera visso är en inte oansenlig källa till sjuksköterskeetiken kurslitteratur som är riktad till vårdprofessioner i etikutbildande ändamål (se exempelvis Sarvimäki & Stenbock-Hult 2008; Stryhn 2007; Nilstun m.fl. 2006; Silfverberg 2006), men denna är för bred för att ingå här i annat syfte än som del i denna redogörelse.

2.3 Vårdorganisatorisk omgivning

Sjuksköterskor verkar självfallet inom olika typer av vårdorganisationer, vilka har påverkats av NPM såväl som av tidigare styrningsideal. Denna, för undersökningen, vårdorganisatoriska omgivning, tillika de beteendestrukturer och institutioner som strukturerar vårdsituationen, påverkar härvarande sjuksköterskor (Lundquist 1998, s. 155), och förtjänar därför nedanstående plats i framställningen.

Halldin (2011, s. 565) uppfattar att vårdprofessionen sedan början eller mitten av 90-talet har varit alltför tystlåten. Han anser att patienttillsynen har trängts undan till följd av en utbyggd administration vars verksamhet alltmer består av utredning, och att detta beror på ekonomismen och nedskärningarna inom vården. Han vädjar till vårdprofessionen att säga ifrån i motsats till att inte höras nog då de ekonomiska styrmodellerna drabbar de mest utsatta inom vården. (Halldin 2011) Detta behöver dock nyanseras, i meningen att det snarare än att ha formats rent NPM-inspirerade organisationer har bildats mer av hybrider, mellan styrning på professionens vis och organisations- och styrningsvarianter influerade av NPM (Berlin & Carlström 2012, s. 7). Detta innebär ändå att patienterna kan påverkas på samma sätt som Halldin (2011, s. 565) för fram, vilket Erlingsdóttir (1999, s. 209) förmedlar. Därtill kan de olika styrningsidealerna leda till motstridiga roller för en professionell (Erlingsdóttir 1999, s. 210) eller konflikter mellan olika kulturer och logiker som innehas av olika personer inom en sjukvårdsorganisation (Berlin & Carlström 2012).

Vidare finns det inom hälso- och sjukvården en prioriteringsordning som trädde i kraft 1997, vilken kom till för att avgöra vilka behov som ska tillgodoses i första, andra och tredje hand, samt är tänkt att komma till användning i ”de politiska och organisatoriska planeringarna av hälso- och sjukvården” (Müllersdorf 2007, s. 200–201). Dessa ska styras av tre etiska principer i följande ordning: människovärdesprincipen, behovs- och solidaritetsprincipen och kostnadseffektivitetsprincipen. Ett flertal läkare skriver dock att ekonomistiska bedömningar har kommit att utgöra det främsta beslutsunderlaget emedan ”ekonomin i stället för att vara ett medel för att uppnå ett mål blivit målet i sig” (jfr Lundquist 1998, s. 179) och påtalar värdeförskjutningen från ”medicin och etik till ekonomi och kontroll” (Engström m.fl. 2014). Malmsten (2007, s. 136) uttrycker i ställning mot denna att ”tekniska och ekonomiska värden enbart är medel för att uppnå ett annat mål, nämligen att göra det möjligt att organisera hälso- och sjukvården på ett sådant sätt att vi kan säkra välbefinnande för de individer som har ett stort behov av hälso- och sjukvård”. Egidius (2011) ger stöd åt detta samt tar upp att effektivitets- liksom produktivitetskrav kan gå ut över professionalism för bland andra sjuksköterskor (ibid., s. 83, 160). Det korta om den vårdorganisatoriska omgivningen leder oss rakt över till den idémässiga kontexten.

2.4 Idémässiga förskjutningar

I kapitlets första avsnitt beskrivs undersökningens bild av vilken påverkan den idé-mässiga kontexten har på hur olika aktörer tänker, argumenterar, och handlar. Hur ser denna idé-mässiga kontext ut i praktiken? Vilka möjliga värdemässiga influenser går det att tänka sig ligger till grund för sjuksköterskornas syn på sitt uppdrag? Härvid tycks det inte allt för anmärkningsvärt att återropa Lennart Lundquists tankar kring det offentliga etos och de olika komponenter som tillsammans konstituerar det, närmare bestämt *demokrati-* och *ekonomivärdena* (Lundquist 1998, s. 63).

Demokrativärdena fastställs av Lundquist som politisk demokrati, rättssäkerhet och den offentliga etiken. I politisk demokrati ingår det offentligas skyldighet att ta hänsyn till bland annat processkrav som öppenhet, medborgarnas fri- och rättigheter och relationen till de folkvalda beslutsfattarna. Rättssäkerheten utgörs bland annat av att medborgarna bereds skydd mot godtycklig och orättvis myndighetsutövning. (Lundquist 1998, s. 91, 93–94, 102). Ekonomivärdena betonar istället värden som funktionell rationalitet, kostnadseffektivitet och produktivitet. Av dessa innebär det första att rätt medel används för att uppnå uppsatta mål. Det andra avser en önskan att betala så lite som möjligt för så stor måluppfyllelse som möjligt. Det tredje liknar det andra, fast fäster fokus på insatser generellt till skillnad från uteslutande utgifter. (ibid., s. 64). Likheten mellan vad som åsyftas med ekonomivärdena och några av de mest centrala fokusområdena för NPM-inspirerade tankar och reformer, som till exempel önskan att genom resultatmätning sporra till ökad effektivitet och genom detta öka graden av produktivitet och kostnadseffektivitet, är som läsaren noterar framträdande (Pollitt & Bouckaert 2011, s. 106). Faktum är att allt det vilket Pollitt och Bouckaert (2011, s. 6–7) refererar till som den andra vågen av NPM enligt de två författarna hämtar en betydande del av sitt idé-mässiga existensberättigande från argument som är grundade på föreställningar om offentlig sektor som ineffektiv och dyr, och följaktligen i behov av att effektiviseras med hjälp av marknadsinspirerade verktyg och reformer.

Lundquist i sin tur menar att det i och med detta skifte i synsätt på offentlig sektor och dess funktion och roll är möjligt att se en förändring i hur mycket de olika delarna av det offentliga etos betonas. De ekonomiska värdena har enligt det resonemang han för sedan 70-talet betonats i allt högre utsträckning, något som har skett på bekostnad av deras demokratiska motsvarigheter. Det är viktigt att understryka att Lundquist inte på något sätt menar att de ekonomiska värdena inte bör betonas alls, utan snarare att det är den ensidiga fokuseringen på dessa som är problematisk. (Lundquist 1998, s. 66, 136, 139) Denna tanke om en över de senaste decennierna pågående förskjutning av vilka delar i det offentliga etos som tillmätts högst vikt är, liksom resonemanget i ett tidigare avsnitt om den idé-mässiga kontextens betydelse för hur det är möjligt för olika aktörer att agera, central för den här framställningen. Ambitionen är att spåra indikatorer på huruvida det kan ha skett en förändring i hur en given grupp offentligt verksamma aktörer – i föreliggande undersökning sjuksköterskor – talar om sig själva och sitt uppdrag. För att detta ska vara möjligt är det dock nödvändigt med en till teoretisk positionering, vilken följer i nästa avsnitt.

2.5 Värdemässiga dimensioner

Vilken typ av tankegodis kan tänkas konstituera de värden som betonas i en uppfattning av sjuksköterskeuppdraget präglad av ett NPM-tänkande? Här är det rimligt att återigen lägga den teoretiska utgångspunkten relativt nära den modell som skisseras av Lundquist.

Om demokrati- och ekonomivärdena i det offentliga etos tillhandatas som två dimensioner bör det i linje med syftet med undersökningen på demokratisidan läggas särskild vikt vid vad Lundquist omnämner som den offentliga etiken. Här är det möjligt att finna bland annat den sakområdesspecifika etiken, som författaren menar varierar beroende på vilken roll i det offentliga som aktören innehar – och då bland annat sjuksköterskornas professionsetik (Lundquist 1998, s. 93). Sakområdesetiken är dock inte den enda demokrativärderelaterade etiken som den offentligt aktiva aktören har att ta hänsyn till – som nämnt ovan lyfter Lundquist även den mer generella allmänheten och relationsetiken. Relationsetiken är extra intressant ur undersökningens perspektiv då den bland annat behandlar frågan om hur tjänstemannen bör förhålla sig till styrning som den upplever som svårförenlig med värdena i det allmänna etos (Lundquist 1998, s. 101, 110). Lundquist menar att det är etiskt försvarbart för den offentliganställda aktören i de fall detta inträffar att bland annat väcka, vissla och viska. Väcka ska i sammanhanget förstås som att aktören gör sina överordnade uppmärksamma på missförhållanden. Visslande ska uppfattas som att den uppmärksammar en bredare publik såsom överordnade myndigheter och befolkningen i stort på desamma. Viskande slutligen ska tolkas som att under meddelarskydd vända sig till exempelvis massmedia. (ibid., s. 113–114, 118) Tjänstemannens förmåga att med hjälp av sitt av lagen möjliggjorda och etiken föreskrivna civilkurage tillgripa just detta och genom detta agera som en slags demokratins väktare är själva kärnan av Lundquists argumentation (ibid., s. 198).

Vidare betraktas protest mot missförhållanden – om den så kommer till uttryck genom visslande, viskande eller någon form av obstruktion – inom ramarna för den här undersökningen som ett uttryck för demokratidimensionen i det offentliga etos. Det är i detta sammanhang viktigt att understryka att det är protest mot just *missförhållanden* som åsyftas här. Då det är en konfliktsituation som undersöks är ett element av protest av kontexten given, således ligger distinktionen i vad protesten vänder sig mot. Likaså får argumentation som grundar sig på de två andra ovan nämnda demokrativärdena, med andra ord en föreställning att rättssäkerheten för brukarna är hotad och även protest som tar utgångspunkt i att nuvarande verksamhetsform på något sätt inte tillgodoser den politisk-demokratiska aspekten, ses som ett uttryck för demokratidimensionen. På den politisk-demokratiska sidan vore det tänkbart att en möjlig källa till protest skulle kunna vara att processkraven för beslutsfattande rörande verksamheten inte upplevs som uppfyllda, eller att glappet mellan brukarna och verksamheten upplevs som för stort (Lundquist 1998, s. 91).

Hur ser då situationen ut på ekonomidimensionens ände av skalan? Här finns som nämnt ovan värdena funktionell rationalitet, kostnadseffektivitet och produktivitet att ta hänsyn till. Det går att spekulera i att den ökade betoningen på dessa har fört med sig en mängd konsekvenser för hur de offentliganställda betraktar sig som

detta, varav en del ska diskuteras här. Sundström beskriver i sin översikt över den svenska förvaltningens utveckling i *The Oxford Handbook of Swedish Politics* hur bland annat resultatstyrning samt strävan att ersätta den traditionellt regelföljande tjänstemannen med en mer ”innovativ”, flexibel och manager-liknande sådan, har varit ett sätt för den svenska förvaltningen att öka produktiviteten och kostnadseffektiviteten (Sundström 2016, s. 317). Likaså pekar Sundström mot en tendens för de offentliga verksamheterna att, i takt med att de ekonomiska värdena blir mer och mer betonade, i allt högre grad identifiera sig själva som ”normala” organisationer, samt, att detta i sin tur har påverkat hur de offentliganställda ser på sig själva och sin roll. Det tycks, diskuterar författaren, finnas skäl att misstänka att de offentligt verksamma inte längre betraktar sig själva som i första hand statsanställda, utan för det första som personal i de enskilda organisationerna. Detta skulle kunna tänkas minska deras benägenhet att åta sig den speciella väktarroll Lundquist efterfrågar (Sundström 2016, s. 327). Det tycks alltså ha skett en förändring av i hur hög grad anställda i det gemensamma uppfattar sin tjänst som väsensskild från anställning i privat sektor.

I den sjuksköterskespecifika kontexten tycks det, vilket bland annat Anette Olssons intervjuer av fackligt aktiva sjuksköterskor visar, att en förskjutning mot ökad betoning av rationellt influerade värden har inträffat. Vad Olsson (2008, s. 24) titulerar de ”högre syftena” betonas ner till fördel för argument som tar fasta på löne- och uppvärderingsfrågor. En aspekt av betoningen på att verka för en uppvärdering av yrket skulle kunna tänkas vara den rationalisering av yrken lägre i den professionella hierarkin som Shirin Ahlbäck Öberg med medförfattare nämner i sin diskussion av NPM-reformers påverkan på ett antal professionella yrkesgrupper (Ahlbäck Öberg m.fl. 2016, s. 6). Olsson (2008, s. 14) tangerar en liknande tanke när hon lyfter fram ett av sina intervjuobjekts vilja att betona sjuksköterskans kompetens i förhållande till undersköterskan som ett exempel på ovan nämnda uppvärderingssträvan. Det framstår alltså inte helt orimligt att koppla samman ansatser som tar fasta på yrkesgruppens specifika kunskap och utbildning med ekonomidimensionen.

Det synes inte heller alldeles otänkbart att sätta dessa exempel i samband med den betoning på det rationella som genomsyrar den ekonomiska dimensionen av det offentliga etos. De omsorgsunika värdena (vilka lämpar sig odugligt som variabler i effektivitetsbetonande resultatmätningar) hamnar i skymundan av det som är enklare att kvantifiera. Det verkar som om att sjuksköterskor som väljer att i huvudsak betona mjukare värden, som författarna av en nederländsk studie av sjuksköterskors identitet antyder, gör detta i det betydande motståndet av ett allmänt normpaket som kategoriserar dessa värden som feminina och oprofessionella (ten Hoeve m.fl. 2014, s. 305). Det är alltså tydligt att emfasen på ekonomivärden har haft en icke försumbar effekt på dels hur sjuksköterskeprofessionen utövas, dels hur den uppfattar sig själv som yrkesgrupp.

3 Metodrelaterade preciseringar

Hur är det gångbart att närma sig frågan huruvida det kan ha skett en förändring av sjuksköterskornas tvärsnittliga uppfattning av vilken typ av etiska ställningstaganden som bör vara vägledande för professionen i stort? Detta kräver en rad preciseringar och avgränsningar, varav de mest centrala ska tas upp här. Upprädnings ska dock inte misstas som uttömmande, och ett antal mindre avgränsningsrelaterade bekymmer behandlas i takt med att de tas upp i uppsatsens senare del. Med det sagt torde följande avsnitt ge läsaren en ganska klar orientering i de för undersökningens del mest centrala ställningstaganden som har gjorts.

3.1 Vetenskapsteoretiska föreställningar

Till att börja med måste den vetenskapsteoretiska aspekten avhandlas. Finns det en samlad etik för sjuksköterskor och är det möjligt att uppnå kunskap om denna? Med andra ord, vad är de ontologiska och epistemologiska föreställningar som ligger till grund för uppsatsen?

Ett antal studier tycks peka på att det finns gemensamma normer och värderingar som dyker upp med något liknande regelbundenhet i olika sjuksköterskekontexter (ten Hoeve m.fl. 2014, s. 9; Öhlén & Segesten 1998, s. 722). Det är givetvis inte detsamma som att hävda att det existerar en fullständigt objektiv verklighet med ett i alla sammanhang gällande normpaket, utan de gemensamma inställningarna tolkas, uppfattas och anpassas ständigt i förhållande till kontext och uttolkare. Etiken existerar alltså i samspel med professionen. Klart är dock att den existerar. Det leder oss direkt in i den andra delen av den vetenskapsteoretiska frågeställningen. Givet att sjuksköterskor har en professionsetik, som förvisso ständigt omtolkas och ges ny innebörd i samspel med dessa, är det möjligt för oss att observera den och nå något som skulle kunna räknas som objektiv kunskap? Gör inte professionsetikens föränderlighet den omöjlig att slå fast och undersöka? Och, för den delen, kommer inte en eventuell bild av densamma alltid falla offer för utövarnas och forskarnas egna tolkningar?

Det borde, för att förhålla sig till den första frågan, vara möjligt att observera indikatorer på nämnda etik och på så sätt kunna säga något om den i sig. Det bör dock påpekas att det är just de uttryck etiken tar sig som observeras, snarare än etiken i sig. Förståelsen av den kommer alltså av nödvändighet basera sig på hur den berörda yrkesgruppen förhåller sig till den både i medveten och omedveten bemärkelse, vilken nödvändigtvis blir präglad av en betydande grad subjektivitet. En medvetenhet kring detta torde dock göra det möjligt att se förbi professionsaktörernas

uttolkningsprocess och trots de nämnda svårigheterna föra ett resonemang om de allmänt hållna etiska förutsättningar som ligger till grund för denna.

När det kommer till etikens föränderlighet är detta en av undersökningens förutsättningar – intentionen är trots allt att visa att förändringar i det offentliga idékomplexet påverkar hur professionerna förhåller sig till sig själva, sin etik, sitt uppdrag och vilka värden som betonas. Föreliggande undersökning gör alltså inte något som helst anspråk på att försöka urskilja någon form av en gång för alla given professionsetik. Tvärtom är ett av grundantagandena att etiken befinner sig ständigt i förändring. Detta utesluter dock inte möjligheten att genom observation av professionens diskurs säga något om professionsetikens befintliga form och karaktär. Den tredje frågan har till viss del redan besvarats, men det kan finnas ett värde i att ägna denna ytterligare lite plats. Då det är de uttryck professionsetiken tar sig hos de utövande sjuksköterskor som är i fokus för undersökningen kommer observationerna vara av subjektiv karaktär. Här finns det anledning att åter påpeka att det är sjuksköterskornas uppfattning om sin profession som är undersökningsobjektet, snarare än etiken som saklig och självständigt existerande storhet. Subjektiviteten är alltså på många vis tagen för given, och torde inte föra med sig några anmärkningsvärda svårigheter för undersökningen som helhet. Värre kan det tänkas vara med den förförståelse författarna själva tar med sig in i arbetet, och här finns det all anledning att vara på sin vakt. Det går inte att utesluta att det fokus på New Public Management och statsvetenskaplig teori i allmänhet som ligger till grund för framställningen skulle kunna ha en inverkan på hur vissa utsagor uppfattas och tolkas. Här är det svårt att föreslå någon annan lösning än gedigen kunskap om den inom-sjuksköterskeyrkesmässiga kontexten och en medvetenhet och vilja att öppet redovisa och kontinuerligt lyfta och diskutera den potentiella problematiken.

För att summera är det alltså de uttryck sjuksköterskornas självförståelse tar sig i praxis som undersöks, med förhoppningen att dessa observationer ska bidra med kunskap om vilka värden som präglar den underliggande professionsetiken, samt huruvida dessa går att sätta detta i samband med en vidare värdeförskjutning inom offentlig sektor och samhället i sin helhet. Detta är som nämnt i föregående kapitel av vikt eftersom professionsetiken är ett av få verktyg som står till buds för att utöva insyn och kontroll i förhållande till många av de yrkesgrupper som verkar inom det offentliga, såsom sjuksköterskor, lärare och andra tjänstemän (jfr Persson 2012, s. 98).

Det finns också, för att anknyta till Esaiasson med medförfattarens resonemang om behovet av både inom- och utomvetenskaplig relevans (Esaiasson m.fl. 2012, s. 31), en tydlig nytta med att undersöka hur de omfattande reformer som genomförts inom det offentliga ramar över de sista fyra decennierna har påverkat de ”mjuka” värdena i samhället (jfr ex Rothstein 2012, s. 70), bland andra den etik medborgarna kommer i kontakt med via välfärden. En av intentionerna med föreliggande arbete är att, om än i högst begränsad omfattning, bidra till en vidare diskussion kring hur NPM och marknadisering har påverkat och fortsätter att påverka vårt samhälle och förhållningssättet hos olika aktörer till relationen offentlighet–medborgare häri.

3.2 Professionsetiska uttryck

Sjuksköterskornas professionsetik ska alltså i föreliggande undersökning studeras utifrån deras utsagor. Ambitionen är att klassificera innehållet i ett material bestående av en rad informella utsagor uppkomna i en mångfald olika kontexter och genom detta utföra en slags systematiserande undersökning där dessa sorteras så att de faller in under olika kategorier. Som analysredskap kommer här att användas de i föregående kapitel beskrivna demokrati- och ekonomidimensionerna för att fånga in de olika uttryck sjuksköterskornas syn på sin profession och etik kan ta sig i undersökningsmaterialet i relation till dessa.

I användningen av dimensioner är syftet att finna vad professionsetikens uttryck överensstämmer med för demokrati- och ekonomivärden. Vitsen med att använda sig av förhandsdefinierade kategorier till skillnad från ett öppet förhållningssätt är att det då torde vara lättare att på ett meningsfullt sätt kvantifiera resultaten, och på det viset kunna säga något om utvecklingen i helhet. Detta föranleder att det tidigt under undersökningen är nödvändigt att komma fram till olika möjliga uttryck för idéer och kategorisera dem. (Esaiasson m.fl. 2012, s. 216–217)

För att konkretisera det tillvägagångssätt som används i undersökningen utförs en kvantitativ innehållsanalys i vilken uttryck för idéer som går att relatera till något eller några av värdena i demokrati- eller ekonomidimensionen av det offentliga etos kodas utifrån ett på förhand fastställt kodschema. Metodutformningen är mestadels baserad på Boréus och Bergströms (2012, s. 50–51, 54–55) framställning om textanalys. Materialet består av utsagor från sjuksköterskor, bland annat debattartiklar och intervjuvar, i samband med olika i första hand av konflikt präglade situationer. Texter som är separata och innehåller någon utsaga motsvarar här de enskilda analysenheterna. Totalt rör det sig om nittio olika artiklar, varav drygt en tredjedel är debattinlägg och resterande utgör en varierad mix. Dessa texter har samlats ihop från ett flertal källor. I debattinläggens fall rör det sig om debattsidorna hos fyra av de största svenska dagstidningarna (Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet) samt Nyheter24. De övriga härrör från en variation av lokal- och riksmidia, såsom Sydsvenskan, Helsingborgs Dagblad, Sveriges Television, Katrineholms-Kuriren, med flera. För en komplett översikt av texterna, se bilaga 7.2.

Utifrån detta angreppssätt blir kodningsenheterna de uttryck för idéer och uppfattningar som går att härleda till de ovan nämnda aspekterna av det offentliga etos (Boréus & Bergström 2012, s. 54–55). Dessa har i kodschemat sorterats utifrån de två dimensionerna och tilldelats relevanta underkategorier i linje med den i teorikapitlet förda diskussionen. Exempelvis blir ett rättssäkerhetstänkande där brukardeltagande och patientsäkerhet betonas utifrån detta ett uttryck av tänkande influerat av en demokratidimension av det offentliga etos, och kodas således 1.2 där 1.x betecknar den övergripande kategorin ”demokratidimensionen”, och x.2 är rättssäkerhetstänkandets placering inom den kategorin. Likaledes blir en betoning på mätbar vårdkvalitet och effektivitet här kodat som ett uttryck för den ekonomiskt präglade sidan av det offentliga etos (2.x) och noteras som 2.3.

För en komplett översikt över kodschemats samtliga kategorier och resultat av kodningen av materialet, se bilaga 7.1 och 7.2. Notera att flera kodningar potentiellt

kan noteras i samma analysenhet, allt utifrån hur många idéer som uttrycks i denna. Likaledes kan samma analysenhet kodas som uttryckande för båda dimensionerna. Detta har sin enkla förklaring i att de två dimensionerna inte på något sätt kan betraktas som alltäckande av den professionsetiska diskursen, utan snarare som existerande parallellt med varandra. Detta är, som Lundquist konstaterar, både rimligt och önskvärt och utifrån undersökningens premisser fullständigt oproblematiskt (Lundquist 1998, s. 136).

När så materialet har kodats klart är tanken att analysera det och utifrån resultaten av denna analys säga något om vilka idéer och tankar som är återkommande och skulle kunna spekuleras i vara representativa för hur sjuksköterskorna uppfattar sig själva i de olika kontexterna som har studerats, vilket i sin tur torde kunna säga något om utvecklingen som helhet. För att detta ska ha något värde kan det dock vara av intresse att redan här snabbt beröra frågan om källkritik och undersökningsvaliditet, och då framför allt i relation till det urval som har gjorts i förhållande till undersökningens empiriska material. Det urvalet har bestämts till viss del beroende på det initiala urvalets substans (om någon sjuksköterskeutsaga framkom i texten, som då behölls), till stor och huvudsakligen avsiktlig del av analysverktyget, samt till betydande och övervägande avsedd del av studiens kontextuella avgränsningar.

3.3 Materialmässiga hänsynstaganden

På grund av att de utvalda texterna är författade av en mängd olika aktörer finns det här ett antal olika överväganden att diskutera. För det första går det att skönja två huvudsakliga grupper av upphovspersoner i materialet – sjuksköterskor och deras fackliga företrädare. Beslutet att inkludera texter författade i fackliga sammanhang kan kritiserars utifrån bland annat argument som grundar sig i att författarna till dem inte uteslutande är sjuksköterskor aktiva på vårdgolvet eller nödvändigtvis i daglig kontakt (och som ett resultat av detta värderingsmässigt socialiserade) med yrkesutövarna. Dessa är fullt giltiga invändningar och därigenom nödvändiga att ta hänsyn till i analysen av materialet. Ändock är en uppfattning i denna undersökning att de fackliga utsagorna är möjliga att betrakta som en form av aggregerad professionell mässig självförståelse, bland annat till följd av att det ifrågavarande fackets åsiktsprogram är utformat och företrädare valda i hög grad av yrkesaktiva sjuksköterskor genom förbundets kongress.

Vidare kan det, givet undersökningens syfte, vara intressant att kontrastera den självförståelse som här är möjlig att spåra mot den som enskilda professionsaktörer ger uttryck för i det övriga materialet. När det kommer till dessa enskilda och nästan uteslutande yrkesaktiva professionsaktörer finns det ånyo potentiella invändningar som det kan vara intressant att snabbt lyfta. Viktigast av dessa tycks vid första anblick det faktum att det, då denna del av materialet i hög grad består av insändare och debattartiklar, finns en risk att de sjuksköterskor som kommer till tals alla delar ett engagemang (som i detta fall tar sig uttryck i en vilja att föra fram och debattera professionsrelaterade åsikter). Det går att fråga sig om sådant engagemang medför ett mer reflekterat förhållande till professionsetiska frågor. Denna problematik löses

dels genom att utsagorna i debattartiklarna och insändarna under undersökningens gång sätts i samband med och balanseras mot de två andra typerna av textkategorier (fackliga utsagor och intervjusvar i tidningar), vilket torde kasta ljus på eventuella diskrepanser.

När det kommer till materialets källvärde kan det vara hjälpsamt att falla tillbaka på de fyra kriterier Esaiasson med medförfattare tar upp angående detta, nämligen äkthet, samtidighet, oberoende och tendens (Esaiasson m.fl. 2012, s. 279–285). De två förstnämnda torde inte bjuda på några större tveksamheter – risken att texterna skulle vara förfalskade av någon okänd aktör som i sin strävan efter en moraliskt tveksam agenda utger sig för att vara sjuksköterska förefaller högst osannolik, för att uttrycka det milt. Likaså finns det, i och med att urvalet sträcker sig kortare tillbaka än tjugo år, ingen anledning att argumentera för att det tidsmässiga avståndet till texternas författande medför några större svårigheter. Eventuell tendens kan däremot vara aktuell att förhålla sig något mer försiktig till.

Många av de texter som förekommer i urvalet har, i linje med undersökningens utformning, ursprung i konfliktsituationer där aktörerna har ett markant intresse av att framhålla sig själva och sin profession på ett visst sätt. Detta behöver emellertid inte vara ett bekymmer i och med att det inte är argumentens sanningsenlighet utan vilken typ av argument som används som ligger till grund för uppsatsen. Dock kan det bli problematiskt då det exempelvis skulle gå att tänka sig att en given aktör skulle kunna välja att använda en viss typ argument, kanske framför allt de som grundar sig i patientsäkerhetsmässiga resonemang, på grund av antaganden om att sådana har större retorisk tyngd, snarare än *på grund av* egen omsorg om patientsäkerheten i den förhandenvarande situationen. Med detta sagt skulle det dock gå att argumentera för att valet av patientsäkerhetsgrundade argument i ett sådant fall fortfarande i viss grad skulle spegla den aktuella aktörens självbild, då själva valet i sig innebär ett implicit bekräftande av att den typen av avväganden om inget annat *bör* vara vägledande för professionen, även om aktören i just detta fall inte själv upplever detta som centralt.

Berättelsernas oberoende går att betvivla särskilt gällande den eventuella omedvetna påverkan av utsagorna som Esaiasson med flera (2012, s. 283) lyfter som ett möjligt hot mot empirins källvärde. För att utveckla tankegången är det alltså tal om något som skulle kunna tänkas tänga Lukes tredje maktdimension, med andra ord inverkan på de möjliga uttryck sjuksköterskornas utsagor kan ta sig redan innan dessa har formulerats. Detta får emellertid, i likhet med vad som har diskuterats i den här framställningens teoridel, betraktas som en av undersökningens grundförutsättningar. Aktörernas oberoende måste till viss grad vara påverkat av andra krafter än dem själva för att det ska vara möjligt att tala om professionsetik och av värdesysteminfluerade förskjutningar i densamma.

Något annat som det kan finnas ett klart värde i att förhålla sig till med ett visst mått av försiktighet är uppsatsförfattarnas egen subjektivitet och förförståelse. Den tillämpade metoden för med sig tre nämnvärda svårigheter i förhållande till dessa. För det första finns det en risk att kodschemats utformning färgas av de föreställningar om materialet som forskarna tar med sig in i arbetet. Detta torde dock avhjälpas av god orientering i materialet och det teoretiska ramverk undersökningen har att förhålla sig till innan själva kodschemat utformas. Likaså finns det en potentiell fara

för att kodschemat används på materialet på ett subjektivt och tendentiöst vis utifrån nämnda föreställningar. Detta har i denna undersöknings kontext försökts avhjälpas med tillämpning av dubbelkodning. Den tredje svårigheten, tendensen att efter ett tag i och med ökande bekantskap med materialet börja ”glida” något i kodningen, har också motverkats med dubbelkodning och randomisering av ordningen i vilken de olika texterna kodats i (Esaiasson m.fl. 2012, s. 207–208).

Vidare finns det anledning, främst i förhållande till de utsagor som återfinns i intervjumaterialet, att fråga sig huruvida den filtrering som genomförts av journalister och andra till de olika redaktionerna anknutna medarbetare medför någon svårighet för uttolkningsprocessen. Här får svaret bli ett försiktigt nekande, främst med tanke på att denna del av materialet är tämligen liten i förhållande till icke traderade utsagor, vilket torde balansera ut eventuella redaktionellt influerade vinklingar.

4 Undersökning

I denna avdelning är ambitionen att återge de olika kontexter i vilka det empiriska material som ligger till grund för undersökningen har uppstått, samt vilka utsagor som förekommer i samband med dessa. I enlighet med vad som har noterats innan är det i första hand fråga om konfliktsituationer, om än av något skiftande karaktär. Gemensamt för dem alla är att sjuksköterskor i någon utsträckning under konfliktens gång har uttalat sig, antingen i samband med en tidningsartikel eller genom ett egenhändigt författat debattinlägg, vilket i sin tur har gjort det möjligt att kategorisera och utifrån beskriven metod analysera utsagorna.

4.1 Fristående debattinlägg

De fristående debattinläggen som inkluderats i denna undersökning har samlats in från Aftonbladet, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Expressen och Nyheter24. Berättelserna sträcker sig över ett inte så kort tidsspänn, med den äldsta daterad till november 1998 och den senaste till september 2016. Majoriteten av debattinläggen är dock publicerade under 2010-talet. Avsändarna varierar mellan individuella aktörer och organisationsanknutna sådana. I undersökningens kontext tjänar dessa inlägg ett dubbelt syfte – dels skänker de naturligtvis i kraft av sig själva kunskap om sjuksköterskornas självbild och syn på sitt uppdrag. I tillägg är detta material hjälpsamt på det sättet att det, på grund av sin rika tids- och kontextmässiga mångfald, tjänar som en måttstock att jämföra resultaten från de andra situationerna med. Om resultaten från exempelvis analysen av materialet relaterat till Vårdstrejken 2008 stämmer väl överens med resultat från analysen av dessa ligger det nära till hands att gissa att det finns en viss nivå av generaliserbarhet i dessa. Om det å andra sidan skulle visa sig att resultaten från en enskild kontext skiljer sig markant åt från det övriga debattmaterialet finns det anledning att fundera över det partikulära i den enskilda kontexten, och vilka slutsatser som är möjligt att dra utifrån det. Det kan i sammanhanget vara av vikt att påpeka att ordet generaliserbarhet här används, precis som i övriga delar av undersökningen, i en ytterst försiktig bemärkelse. Materialet är inte stort eller varierat nog för att dra några allmänt generaliserbara slutsatser – dock torde det vara möjligt att i alla fall diskutera hur vidare studier med utgångspunkt i undersöknings tentativa resultat skulle kunna gå vidare.

De tillgängna debattinläggen uppvisar en fördelning på 47 respektive 53 procent mellan demokrati- och ekonomidimensionerna (eller 42 noterade demokrativärdebetonande kodningar mot 48 noterade ekonomiinfluerade sådana i absoluta tal). Det är med andra ord inte tal om någon dramatisk betoning av den ena eller andra sidan. Av demokrativärdena dominerar rättssäkerhetstänkande med tjugo noteringar (eller

48 procent av den totala andelen demokrativärden), medan en ekonomistiskt präglad betoning på utbildning och erfarenhet som professions kärna fyller motsvarande funktion i den andra dimensionen, även denna med tjugo noteringar (eller 42 procent av den totala andelen ekonomivärden). På demokratidimensionssidan är sedan fördelningen tämligen jämn mellan de övriga kategorierna medan ekonomidimensionen uppvisar större variationer. Nära hälften av de återstående noteringarna av denna är sådana som tar fasta på en betoning på mätbar vårdkvalitet, medan resten återfinns inom kategorierna relaterade till syn på arbetsgivaren och professionens förhållande till andra vårdaktörer, såsom undersköterskor. Den jämförelsevis starka betoningen av mätbar vårdkvalitet skulle kunna tolkas som att NPM-influerade idéer kan ha genomträngt professionens syn på hur god vård definieras och bör utövas, speciellt om den sätts i samband med sin motsvarighet på demokratisidan av skalan – vid en sådan komparation står kodningen för betoning av mätbar vårdkvalitet för cirka sjuttio procent av noteringarna. Materialets och undersökningens begränsningar gör att ingen *säker* slutsats kan dras av detta, men resultatskillnaden är nog så beaktansvärd.

Den tredje största noteringen som har kategoriserats under ekonomidimensionen är 2.41 och dess undergrupp 2.42, med andra ord synen på uppdraget och arbetsgivaren i förhållande till 'vanliga' yrken och arbetsgivare. Ekonomivärdesbetonande utsagor som omtalar sjuksköterskeyrket och det offentliga som ett yrke och arbetsgivare bland många andra, med andra ord inte i första hand som ett kall eller föremål för några särskilda yrkesmässiga undantag, förekommer i den här delen av materialet nästan dubbelt så mycket som sin motsvarighet i demokratidimensionen. Bland annat är det möjligt att skönja rop efter att sjukvården ska efterlikna resten av arbetsmarknaden i strävan efter bemanningsmässig flexibilitet, eller att landstingen bör konkurrera mot andra aktörer på arbetsmarknaden med hjälp av goda löner och arbetsvillkor. (Lagercrantz 2016; Mia m.fl. 2016)

Spridningen är ganska vid, vilket förvisso möjliggör åtminstone spekulation i en indikator på att sjuksköterskor i tämligen stor utsträckning ser yrket som väsensskilt från andra yrkesgrupper. Samtidigt betonas snarare den akademiskt utbildade vårdprofessionella aktören som bör ha rimlig compensation för sina insatser, snarlik den kunskapsönskande realisten (Dahlborg Lyckhage 2014, s. 28), än den kallkännande och uppoffrande idealisten (ibid.). Detta borde knappast ses som vare sig förvånansvärt eller problematiskt men är intressant givet sjuksköterskornas speciella historia.

4.2 Vårdstrejken 2008

Vid lunchtid den 20:e april 2008 gick sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker och röntgensjuksköterskor över hela landet ut i strejk i syfte att råda bot på den från professionens håll uppfattade lönemässiga felvärderingen av de fyra yrkesgrupperna. Detta hade föregåtts av intensiva förhandlingar mellan Vårdförbundet och arbetsgivarparten Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Konflikten skulle under de kommande knappt sex veckorna som den pågick innebära att mellan sex och sjutusen av förbundets medlemmar togs ut i strejk, vilket bland annat föran-

ledde en diskussion om huruvida strejken var att betrakta som samhällsfarlig eller ej. Detta är väsentligt att komma ihåg under redovisningen av undersökningens resultat, då det är troligt att denna del av debatten i ingen ringa utsträckning påverkade hur de strejkande grupperna valde att uttrycka sig. Konflikten resulterade i ett bland medlemmarna inte helt okontroversiellt avtal med arbetsgivarparten, vilket skapade sådan besvikelse att det i förlängningen gav upphov till en rad andra protester. En av dessa var det så kallade Löneupproret som utspelade sig under de direkt efterföljande månaderna då besvikna sjuksköterskor hotade att tillgripa uppsägningar för att få igenom sina lönekrav (Grändeby 2013). Användandet av just uppsägningar som vapen skulle återkomma vid ett antal konflikter under åtta år framåt, vilket kan tolkas mot bakgrund av Lundquists (1998, s. 198) resonemang om tjänstemannens möjlighet och plikt att protestera mot upptäckta oegentligheter.

Det just genomgångna materialet från 2008 års vårdstrejk är möjligt att dela in i två övergripande kategorier. För det första finns det utsagor som antingen producerats eller publicerats av Vårdförbundet. Här rör det sig i första hand om pressmeddelanden och artiklar i förbundets medlemstidning Vårdfokus i vilken sjuksköterskor kommer till tals. Den andra kategorin är uttalanden från professionsaktiva aktörer som under perioden gjordes i två lokala dagstidningar (Sydsvenskan och Helsingborgs Dagblad). I materialet som helhet dominerar utsagor influerade av ekonomidimensionen med tämligen stor marginal – fyrtio kodningar mot demokratidimensionens tjugosex, eller 61 mot 39 procent. Av dessa är en klar majoritet (41 procent) utsagor som tar fasta på akademisk utbildning som det som definierar professionen. Detta håller i sig även vid en uppdelning av det material som producerats eller publicerats av Vårdförbundet eller till dem knutna aktörer från de självständiga sjuksköterskeutslagorna i lokalmedia (där antalet utbildningsbetonande utsagor motsvarar hälften av kodningarna), även om balansen mellan ekonomi- och demokratidimensionen vid en sådan indelning jämnas ut något i materialet från tidningarna (här är det tal om nio ekonomidimensionsspräglade kodningar mot sju på demokratisidan, med andra ord 56 mot 44 procent). Faktum är att när sjuksköterskorna som enskilda aktörer kommer till tals är det i princip enbart utbildningsaspekten som betonas på ekonomidimensionssidan, medan en mångfald demokrativärden såsom rättssäkerhet och sjuksköterskeyrkets väsensskilda natur kommer till uttryck. Intressant är att den enda noteringen av en betoning på protest i den här delen av materialet kommer från en artikel där en gruppering sjuksköterskor går i polemik mot vad som upplevs vara lågt ställda krav från Vårdförbundet, en rörelse som i likhet med vad som har beskrivits ovan sedan skulle utmynna i Löneupproret (Meri 2008). Materialet som helhet är givetvis allt för litet för att dra säkra slutsatser (och en notering är knappast indikation nog), men det är intressant att fundera över om det under vårdstrejken möjligtvis kan ha existerat två diskurser – en influerad främst av den fackliga linjen med fokus på uppvärdering och utbildning, och en annan mer fristående sådan där andra värden lyftes fram och betonades.

Intressant i materialet som helhet är ytterligare att Vårdförbundet i sina ”egna” kanaler tycks benäget att framställa sjuksköterskeyrket som både väsensskilt men samtidigt underkastat en vanlig logik (55 mot 45 procent kodningar respektive). Det står i kontrast till de sjuksköterskor som kommer till tals i lokaltidningarna, vilka är något mer benägna att ensidigt betona yrkets väsensskildhet (balansen här är 75

mot 25 procent till yrkets unika karaktärs fördel). Detta har dock förmodligen sin enkla förklaring i konfliktens kontext, där Vårdförbundets övergripande mål var att få igenom en löneökning för sina medlemmar. Det var understött i första hand med argument som betonade medlemmarnas akademiska kvalifikationer, men det är inte orimligt att tänka att det även förelåg ett strategiskt värde i att dra paralleller mellan sjuksköterskorna och andra yrkesgrupper med långdmässigt likställd utbildning.

När det kommer till skillnaden mellan de tankar som kommer till uttryck i Vårdförbundets egna kanaler är skillnaden mindre markant än den mellan dessa två och den tredje kategorin material. Som bakgrundsnotering till den vidare sjuksköterskekontexten kan dock nämnas att Vårdfokus vid flera tillfällen ger uttryck för den typ av idéer som i denna undersökning har kodats som betonande mätbar vårdkvalitet och effektivitet. Bland annat talas det om en önskan efter ”tydligt samband mellan kunskap, *resultat och lön*” (Eklund 2008, vår kursivering). Det ter sig inte orimligt att tolka detta som ett uttryck för den typ av personalpolitiska reformer som Pollitt och Bouckaert (2011, s. 92–93) sätter i samband med den så kallade ”NPM-vågen”.

4.3 Sörmländsk oro

Under våren 2016 upplevde sjuksköterskor vid bland annat Nyköpings lasarett och Kullbergsska sjukhuset arbetsituationen som ohållbar och patientsäkerheten som hotad. I Nyköping och Eskilstuna ledde detta till uppsägningar, medan det i Katrineholm stannade vid protester. Intressant att notera är att sjuksköterskorna här, precis som i fallet Helsingborg vilket beskrivs nedan, valde att agera utanför det fackliga ramverket. Det är möjligt att spekulera i att detta skulle kunna vara resultat av en utspridd desillusion med Vårdförbundet till följd av det avtal som följde efter 2008 års strejk. Många sjuksköterskor vid Nyköpings lasarett valde även då konflikten pågick att erbjuda sig att starta en helt ny vårdavdelning, varav en del tycks ha ägnat en ansenlig mängd fritid åt att skissera hur denna skulle kunna utformas, men detta mötte svagt intresse från landstinget (Hedlund 2016).

Innan kodningen av det sörmländska materialet diskuteras är det nödvändigt att påpeka att materialets begränsade omfångsmässiga omfattning gör det svårt att dra några generella slutsatser. Med detta sagt torde materialet trots detta kunna bidra med några intressanta utgångspunkter för vidare reflektion, vilket kan betraktas som värdefullt i sig. Två aspekter ter sig särskilt relevanta att uppmärksamma i samband med denna reflektion – för det första dominerar demokrati värdena fullständigt, och omfattar dryga tre fjärdedelar av de totala noteringarna, och för det andra står de två kategorierna som betonar rättssäkerhetstänkande och protest för majoriteten av dessa noteringar. De få kodningar av värden inom ekonomidimensionen som förekommer får betraktas som tämligen neutrala, och tar i huvudsak fasta på den kunskap sjuksköterskorna besitter och de negativa effekter den dåliga arbetsmiljön i de aktuella fallen har på deras förmåga att utöva sitt yrke. Det är med andra ord, åtminstone i den här kontexten, knappast tal om tankegångar som ter sig starkt influerade av New Public Management och det tankekomplex som omgärdar detta.

Fokuseringen på patientsäkerhet och protest tar sig bland annat uttryck i ytterst konkreta formuleringar såsom i det öppna brev riktat mot politikerna i landstinget som akutsjuksköterskorna vid Nyköpings lasarett fick publicerat i Södermanlands Nyheter, där de säger ”Vi ser att patientsäkerheten är hotad och allmänheten måste få veta sanningen. Fler sjuksköterskor kommer att sluta inom kort om förändring inte sker omgående. Landstingsledning och landstingspolitiker måste vakna och agera NU!” (”Allmänheten måste få veta sanningen”, 2016). Likaså går denna att finna som grund för bland andra utsagor såsom ”Ingen av punkterna förbättrar vår arbetsmiljö här och nu eller för att kunna bedriva patientsäker vård, tyvärr är det många som väljer att avsluta sin anställning nu [...]” (Persson & Danielsson 2016). Dessa tankegångar återkommer med andra ord i ett antal olika sammanhang i detta material, och sätter en markant prägel på situationen i sin helhet. Övriga värden har knappt noterats, med ett par små undantag. Detta skiljer den tydligt från de två ovanstående kontexterna, även om de slutsatser som kan dras från detta material bör anses vara begränsade.

4.4 Vårdupproret

Den 4:e september 2016 genomfördes ett antal manifestationer på flera olika platser i landet under den gemensamma parollen ”En annan vård är möjlig!”. Initiativtagare till detta var tre i Stockholm och Skåne yrkesverksamma sjuksköterskor som vände sig mot en rad uppfattade missförhållanden inom vården i stort, bland annat arbetsmiljön vid sjukhusen, bristen på vårdplatser, och stafettsjuksköterskesystemets konsekvenser för patienterna (Lenander m.fl. 2016). Detta självbenämnda vårduppor samlade brett stöd från ett antal professioner verksamma inom vården, däribland en betydande andel sjuksköterskor.

Liksom i fallet med det sörmländska materialet finns det här anledning att iaktta viss försiktighet på grund av empirins begränsade omfattning. Återigen är dock en ståndpunkt i undersökningen att resultaten representerar en god utgångspunkt för diskussion och reflektion, i synnerhet när de kontrasteras mot det övriga materialet. Än en gång är det, åter ett fall inte helt olik den sörmländska kontexten, demokrati-värdena som dominerar med tydlig marginal (det är för att uttrycka det procentuellt tal om nästan åttio procent av materialet som visar prägel av tankegångar som går att relatera till demokratidimensionen). Fortsatt dominerar rättssäkerhetstänkandet och betoningen på protest och visslande, som tillsammans utgör två tredjedelar av de noterade demokrativärdeanknutna kodningarna. Det sist nämnda är förvisso föga förvånande med tanke på den kontext materialet tillkommit i. Mer intressant är då den direkta polemik mot vissa ekonomiskt präglade värden som förekommer i materialet. Bland annat konstateras det att ekonomismen har ”lett till en fragmenterad vård med en arbetsmiljö som inte längre är acceptabel” (Rocksén m.fl. 2016) och ”Vi måste börja titta på andra styrsystem, vi kan inte vårda människor som man tillverkar bilar på Toyotafabriker.” (Zillén 2016). Det rör sig med andra ord om inte helt icke-ideologiska utsagor, vilket kan vara bra att bära i minne då de diskuteras, fastän detta inte medför något bekymmer för själva nivåskattningen.

4.5 Barnsjukvården i Helsingborg

Helsingborgs Dagblad publicerade den 16:e september 2016 en insändare undertecknad av ett antal sjuksköterskor vid barnavdelningen och barnakuten vid Helsingborgs lasarett där dessa hotade att säga upp sig om inte ett antal krav relaterade till vidareutbildning och arbetsmiljö uppfylldes ("Vårt arbete med barn är som om vi ständigt var på en jordenruntresa", 2016). Uppsägningstiden på den typ av kontrakt som regionen tillämpade innebar att uppsägningarna skulle träda i kraft precis innan jul, vilket av förståeliga skäl skulle försätta en redan pressad vårdverksamhet i en ytterst besvärlig situation. Regionen vände sig, i likhet vad som har skett i snarlika situationer, kraftigt mot användandet av massuppsägningar som ett konfliktverktyg. Dock verkar de berörda sjuksköterskorna ha åtnjutit betydande stöd från allmänheten. Detta till trots hade de protesterande sjuksköterskorna en dryg månad efter publicerandet av insändaren dragit tillbaka sina uppsägningar utan att se sina krav realiserade. Dessa menade dock att det faktum att diskussionen hade väckts var en seger i sig, och att det utifrån detta fanns en grund att bygga vidare på (Dujmovic 2016). Hur den här situationen utvecklas är något som återstår att se.

Materialet som har analyserats i samband med situationen i anslutning till barnsjukvården i Helsingborg ter sig något mer balanserat än de två föregående urvalen. Här är fördelningen mellan demokrati- och ekonomivärden nästan helt jämn, med endast marginell övervikt för ekonomidimensionen. På demokratidimensionssidan är betoningen i princip enbart i protestkategorin, med en enstaka notering av uttryck som tar fasta på den vårdande rollen som professionens kärna. I de kategorier som tar utgångspunkt i ekonomivärden är spridningen större, och båda den utbildningsmässiga aspekten och en bild av uppdraget som i princip inte väsensskilt från andra yrken kan noteras som särskilt framträdande.

För att sammanfatta tendenserna i materialet går det alltså att säga att det rör sig om sjuksköterskor som upplever att de arbetsmiljömässiga förutsättningarna för att utföra det jobb de är utbildade för saknas, och att de därför väljer att protestera mot detta genom att säga upp sig. Varken patientsäkerhetsbetonande resonemang eller andra vårdspecifika argument förs fram i någon särskild utsträckning. Detta står i skarp kontrast mot till exempel den sörmländska kontexten och Vårdupproret. Om något liknar resonemangen de som fördes av Vårdförbundet under strejken 2008, om än med en något mer okonventionell form av protest. Just valet av protestform är kanske mest intressant i den här delen av materialet, och skulle kunna spekuleras motsvara en större tendens inom sjuksköterskeprofessionen som helhet.

5 Parallella betoningar

5.1 Trender och mönster

Materialet bjuder på en mångfald av riktningar och tolkningsmöjligheter, vilket gör det vanskligt att uttala sig om eventuella mönster. Emellertid tycks viljan att betona den akademiska kunskap som professionen besitter vara en relativt generell trend. Vårdförbundet är inte så förvånande mest benägen av de undersökta aktörerna att framhålla detta, men det tycks inte orimligt att hävda att det finns klara drag av detta även i de övriga kontexterna, om än i varierande omfattning. Det förefaller sig inte osannolikt att denna betoning är en del av ett större professionsbyggande projekt, där sjuksköterskorna som en hel grupp verkar för en uppvärdering av yrket genom att betona de värden som uppfattas som mest värdefulla i den aktuella samhälleliga kontexten (jfr Persson 2012, s. 82). Detta tangerar till viss del Olssons slutsats i sin studie av fackligt aktiva sjuksköterskor under vårdstrejken (Olsson 2008, s. 24). Det vore även möjligt att sätta detta i samband med Yvonne ten Hoeve med medförfattarens reflektion kring möjligheten att sjuksköterskor arbetar för en uppvärdering av omvårdnaden i samhället, och då i den här kontexten genom att betona hur denna kan vara akademisk och kunskapsartikulerad (ten Hoeve m.fl. 2014, s. 11). Likväl går det att motivera en alternativ tolkning lydande att sjuksköterskornas betoning på utbildning kännetecknar en förskjutning av omvårdnadstänkandet som helhet, vilken med tanke på de relativt få noteringar av vårdandet som professionens kärna som har gjorts under undersökningens gång möjligtvis ter sig lite mer sannolik. Med detta sagt är det av yttersta vikt att framhålla att det inte nödvändigtvis rör sig om antingen ett fall eller det andra. Det är snarare högst troligt att sjuksköterskeprofessionen är föremål för flera parallellt existerande identiteter som skiftar efter kontext och omständigheter. Detta är självfallet viktigt att ta i beaktande inte bara i samband med spänningen mellan utbildnings- och omsorgsbetoning, utan överhuvudtaget.

Den näst största kategorin noteringar är de rättssäkerhetsbetonande som i första hand återfinns i debattinläggsmaterialet, Vårdförbundets uttalanden i samband med 2008 års strejk, materialet som publicerades i samband med Vårdupproret, och även i anknytning till den sörmländska kontexten. I fallet Vårdförbundet tycks det inte helt orimligt att spekulera i att det i första hand (men naturligtvis inte enbart) handlar om ett retoriskt försvar mot de anklagelser kring strejkens samhällsfarlighet som fördes fram av SKL, särskilt då majoriteten av patientsäkerhetsnoteringarna återfinns i material som har gått ut genom förbundets egna kanaler. Det är dock svårare att avskrivna noteringarna i de övriga kategorierna som taktiskt präglad positionering, och här ligger det närmare till hands att spekulera i att frågor som berör ämnet rättssäkerhet (och då i första hand patientsäkerhet) på något plan har betydelse för hur sjuksköterskor uppfattar sig själva och sin arbetsroll. I somliga kontexter, som

exempelvis i fallet Vårdupproret, tycks till och med att slå vakt om patientsäkerheten vara huvudmotivet för det sjuksköterskeliga beteendet.

Den tredje vanligast förekommande kodningen, protest och visslande, förekommer i hög grad tillsammans med ovanstående rättssäkerhetstänkande. Fördelningen är i relation till de olika materielgruppernas storlek tämligen jämn, vilket skulle gå att tolka som att den här typen av tankar och motiveringar är benägna att dyka upp nästan oavsett kontext. Här vore det dock möjligt att invända att en stor del av materialet har varierande grad av implicit eller explicit konflikt som grundförutsättning, vilket i sin tur innebär att en viss betoning på protest eller visslande förekommer per automatik. Detta förklarar dock inte förekomsten av uppsägning och annan protest som sträcker sig utanför vad som brukar förekomma på arbetsmarknaden. Vad det skulle kunna vara ett utslag av vore en potentiell ingång för kommande studier.

Det kan här vara intressant att också snabbt diskutera den fjärde mest frekvent förekommande kodningen, nämligen förekomsten av utsagor som signalerar en bild av sjuksköterskeyrket som i sitt uppdrag och sina förutsättningar ej väsensskilt från yrken i gemen. Motsatt värde i demokratidimensionen dyker bara upp drygt hälften så många gånger som detta. Givet materialets storlek går det här endast att resonera om vad detta skulle kunna innebära. En tolkning som ligger nära till hand är att det visar att det har skett en förskjutning i hur yrkets uppfattas av de professionsaktiva (Olsson 2008, 30). Om det tidigare har existerat en Nightingale-inspirerad syn på professionen som präglad av självupppoffring och andra av yrkets speciella karaktär influerade överväganden vore det möjligt att utifrån detta tentativa resultat förmoda att detta håller på att förändras mot en professionssyn som hyser beredskap att ställa krav på arbetsmiljö- och villkor samt lönebildning.

De sista kodningarna som här ska lyftas fram är dels den ekonomistiskt präglade betoningen på mätbar vårdkvalitet och effektivitet, dels den i demokratidimensionen placerade betoningen på sjuksköterskans vårdande roll som professionens kärna. Den förstnämnda förekommer så gott som enbart i samband med vårdstrejken vilket skulle kunna anses vara smått anmärkningsvärt. En möjlig förklaring till detta kan vara det fokus på uppvärdering som i nämnda sammanhang förekom från Vårdförbundets sida. Detta skulle i sin tur kunna tänkas föranleda en bred användning av effektivitetsbetonande argument för att motivera de löne- och uppvärderingsanspråk som gjordes. Det ter sig i sådana fall inte särskilt svårt att i enlighet med undersökningens teoridel betrakta detta som ett uttryck för ett resultatbetonande resonemang med tydliga NPM-influenser (Pollitt & Bouckaert 2011, s. 92–93). Att det förekommer från just fackförbundets sida skulle kunna tolkas som ännu ett uttryck för samma förbunds professionsbyggande projekt, i vilket det i likhet med det som Sundström diskuterar skapas legitimitet för detsamma genom anpassning till den dominerande diskursens fokus och språkbruk (Sundström 2016, s. 323). Den sistnämnda kodningen, den omsorgsbetonade, förekommer i viss utsträckning i alla materialkategorier. De relativt fåtaliga noteringarna, i synnerhet i relation till dess kunskapsbetonande motpart i ekonomidimensionen, skulle i likhet med det resonemang som förts tidigare i förhållande till de professionsaktivas yrkesuppfattning, kunna tolkas som att denna aspekt av sjuksköterskeyrket håller på att tonas ned för en mer kunskapsbetonande och enligt rådande samhälleliga normer professionell syn på yrket (jfr Persson 2012, s. 99).

5.2 Sammanfattande slutdiskussion

Den bild som framträder är alltså en av en profession där flera olika riktningar och uppfattningar förekommer sida vid sida. Kunskap och vikten av en god arbetsmiljö betonas, samtidigt som rättssäkerhetsbevakning och visslande framhålls som en del av professionens uppdrag. Balansen mellan ekonomi- och demokratidimensionen är nästan helt jämn, och aspekter ur båda lyfts konsekvent fram i samma material.

Om någon form av spekulatation skall äga rum så ligger det nära till hands att lyfta fram tre huvudteman. Till att börja med framstår det som att det finns en någorlunda likartad professionsetik som kommer till uttryck genom utsagor i olika kontexter. Denna varierar beroende på sammanhang, men argument av samma typ förekommer, om än i varierande utsträckning, i princip under alla studerade omständigheter. Det finns med andra ord utrymme för enskilda aktörer att anpassa och omformulera de professionsetiska uttrycken, samtidigt som källorna till dessa uttryck ter sig ganska snarlika.

För det andra går det att finna att det pågår ett professionsbyggande projekt från sjuksköterskornas håll, i vilket emfas placeras på de akademiska meriter som yrkesgruppen besitter. Detta skulle kunna tolkas som en dragning åt värden som är influerade av ett ekonomistiskt präglat synsätt, enligt vilket ”hårda” värden såsom vetenskaplig kunskap har företräde samt uppfattas som mer legitima framför ”mjukare” sådana, såsom omvårdnad och omsorg.

För det tredje tycks det fortfarande finnas fokus på protest, visslande och en inte helt obetydlig väktarroll i förhållande till patientsäkerheten som svårligen förklaras av ovannämnda ekonomistiskt influerade professionsbygge. Det skulle kunna gå att tänka sig att detta tyder på att det sida vid sida med det ekonomivärdebetonande existerar någon form av uppfattning om sjuksköterskeprofessionens uppgift att stå upp för och bevaka kvaliteten på den sjukvård som bedrivs i välfärden, i samstämmighet med det ämbetsmannasetos Lundquist lyfter fram som eftersträvansvärt.

6 Referenser

6.1 Litteratur

- Ahlbäck Öberg, Shirin – Thomas Bull – Ylva Hasselberg – Niklas Stenlås, 2016. ”Professions under siege”, *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 118, nr 1, s. 93–126.
- Berggren, Ingela, 2014. ”Vårdandets etik” i Dahlborg-Lyckhage, Elisabeth (red.), *Att bli sjuksköterska – en introduktion till yrke och ämne*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 121–141.
- Berlin, Johan & Eric Carlström, 2012. ”Trender som utmanar traditioner. En hälso- och sjukvård i metamorfos”, *Scandinavian Journal of Public Administration*, vol. 16, nr 2, s. 3–23.
- Boréus, Kristina & Göran Bergström, 2012. ”Innehållsanalys” i Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 49–90.
- Dahlborg-Lyckhage, Elisabeth, 2014. ”Sjuksköterskan, vem är det?” i Dahlborg-Lyckhage, Elisabeth (red.), *Att bli sjuksköterska – en introduktion till yrke och ämne*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 21–38.
- Egidius, Henry, 2011. *Etik och profession – i en tid av ökande privatisering och myndighetskontroll*. Natur & Kultur: Stockholm.
- Erlingsdóttir, Guðbjörg, 1999. *Förförande idéer – kvalitetssäkring i hälso- och sjukvården*. Diss. Lund: Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Esaiasson, Peter – Mikael Giljam – Henrik Oscarsson – Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Finnström, Berit, 2014. ”Den professionella sjuksköterskan i dagens vård” i Dahlborg-Lyckhage, Elisabeth (red.), *Att bli sjuksköterska – en introduktion till yrke och ämne*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 59–84.
- Grimen, Harald, 2006. *Profesjon og profesjonsmoral*. Oslo: Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo. Arbeidsnotat, nr 4.
- Halldin, Jan, 2011. ”Vårdprofessionen måste säga ifrån!”, *Socialmedicinsk tidskrift*, vol. 88, nr 6, s. 562–567.
- Jos, Philip H. & Mark E. Tompkins, 2004. ”The Accountability Paradox in an Age of Reinvention. The Perennial Problem of Preserving Character and Judgment” i *Administration & Society*, vol. 36, nr 3, s. 255–281.
- Lukes, Steven, 2008. *Maktens ansikten*. Göteborg: Daidalos.
- Lundquist, Lennart, 1998. *Demokratins väktare*. Lund: Studentlitteratur.

- Malmsten, Kersti, 2007. "Hur kommer det sig att Hannah gör som hon gör?" i Malmsten, Kersti (red.), *Etik i basal omvårdnad*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 27–68.
- Malmsten, Kersti, 2007. "Den goda vården" i Malmsten, Kersti (red.), *Etik i basal omvårdnad*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 135–170.
- Müllersdorf, Maria, 2007. "Att upptäcka och förstå vårdbehov" i Malmsten, Kersti (red.), *Etik i basal omvårdnad*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 197–214.
- Nilstun, Tore – Anita Lundqvist – Rurik Löfmark, 2006. *Etik och ansvar i sjukvården – från sinnelag till situation*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Anette, 2008. "Nu måste ni lyssna på oss". *Kontext och betydelse av den svenska vårdstrejken 2008*. Lic.-avh. Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet.
- Rothstein, Bo, 2012. "Varför är vissa skolor mer framgångsrika än andra?" i Jarl, Maria & Jon Pierre (red.) *Skolan som politisk organisation*. 2 uppl. Malmö: Gleerups, s. 67–80.
- Persson, Sofia, 2012. "Lärarkåren som agent på skolarenan" i Jarl, Maria & Jon Pierre (red.) *Skolan som politisk organisation*. 2 uppl. Malmö: Gleerups, s. 81–99.
- Pollitt, Christopher & Geert Bouckaert, 2011. *Public Management Reform. A Comparative Analysis: New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*. 3:e uppl. New York: Oxford University Press.
- Sarvimäki, Anneli & Bettina Stenbock-Hult, 2007. *Omvårdnadens etik. Sjuksköterskan och det moraliska rummet*. Stockholm: Liber.
- Silfverberg, Gunilla, 2006. *Nya vägar i vårdetiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Stryhn, Helle, 2007. *Etik och omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundström, Göran, 2016. "Administrative Reform" i Pierre, Jon (red.), *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: Oxford University Press, s. 315–331.
- ten Hoeve, Yvonne – Gerard Jansen – Petrie Roodbol, 2014. "The nursing profession: public image, self-concept and professional identity. A discussion paper", *Journal of Advanced Nursing*, vol. 70, nr 2, s. 295–309.
- Weber, Max, 2013 [1968]. "Basic Sociological Terms" i Roth, Guenther & Claus Wittich (red.), *Economy and Society*. Berkeley, California: University of California Press, 3–62.
- Öhlén, Joakim & Kerstin Segesten, 1998. "The professional identity of the nurse: concept analysis and development", *Journal of Advanced Nursing*, vol. 28, nr 4, s. 720–727.

6.2 Empiriskt material

- ”Allmänheten måste få veta sanningen”, 2016. Sjuksköterskor vid Akutkliniken, Nyköpings lasarett. *Södermanlands Nyheter*. Insändare. 2016-04-05. [Elektronisk] <http://www.sn.se/asikter/insandare/1.3951369-sjukskoterskor-pa-lasarettet-allmanheten-maste-fa-veta-sanningen->. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Dujmovic, Robert, 2016. ”Barnsjuksköterskor tar tillbaka uppsägningar”. *Helsingborgs Dagblad*. Nyhetsartikel. 2016-11-11. [Elektronisk] <http://www.hd.se/2016-11-11/barnsjukskoterskor-tar-tillbaka-uppsagningar>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Eklund, Anna-Karin, 2008. ”Bättre vårdkvalitet ska ge högre lön”. *Vårdfokus*. Debattartikel. 2008-04-30. [Elektronisk] <https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/battre-vardkvalitet-ska-ge-hogre-lon>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Engström, Ingemar – Peter Friberg – Märithalmin – Rurik Löfmark – Lollo Makdessi, Karl Sallin – Astrid Seeberger, 2014. ”Sjukvården följer inte längre lagen”. *Svenska Dagbladet*. Debattartikel. 2014-05-24. [Elektronisk] <http://www.svd.se/sjukvarden-foljer-inte-langre-lagen>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Grändeby, Gustav, 2013. ”Det kändes förnedrande att komma tillbaka till jobbet”. *Stockholms Fria Tidning*. Nyhetsartikel. 2013-09-09. [Elektronisk] <http://www.stockholmsfria.se/artikel/73622>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Hedlund, Cecilia, 2016. ”Ville starta egen vårdavdelning – fick ett nja”. *SVT Nyheter Sörmland*. Nyhetsartikel. 2016-06-08. [Elektronisk] <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/ville-starta-egen-vardavdelning-fick-ett-nja>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Lagercrantz, Ebba, 2016. ”Varför placeras jag där jag inte behövs?”. *Aftonbladet*. Krönika. 2016-08-04. [Elektronisk] <http://www.aftonbladet.se/debatt/article23263744.ab>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Lenander, Agneta – Charlotta Dickman – Päivi Vilkkavaara, 2016. ”Debatt: Slut på rean – En annan vård är möjlig”. *Sjukhusläkaren*. Debattartikel. 2016-07-29. [Elektronisk] <http://www.sjukhuslakaren.se/slut-pa-rean-en-annan-vard-ar-mojlig>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Meri, Tiina, 2008. ”Sjuka sympatier”. *Sydsvenskan*. Debattinlägg. 2008-05-07. [Elektronisk] <http://www.sydsvenskan.se/2008-05-06/sjuka-sympatier>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Mia – Petter – Maria – Alex, 2016. ”Sjuksköterskor finns, bra arbetsvillkor saknas”. *GT*. Ledare. 2013-07-19. [Elektronisk] <http://www.expressen.se/gt/ledare/sjukskoterskor-finns-bra-arbetsvillkor-saknas>. Hämtdatum: 2016-12-12.
- Persson, Robin & Tobias Danielsson, 2016. ”Sköterskorna som sa upp sig: ’De lyssnar inte på oss’”. *SVT Nyheter Sörmland*. Nyhetsartikel. 2016-04-19. [Elektronisk] <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/zara-ska-saga-upp-mig-i-dag>. Hämtdatum: 2016-12-12.

Rocksén, Lars – Åsa Lindehag – Anneli Stenström – Maria Svensson Karhusaari – Martin Jonsson – Sara Turtola – Martha Nelson – Leslie Raie – Ania Raie – Yvonne Ericsson – Marianne Bohlin – Sandra Johansson – Agneta Lenander – Viveka Karlberg – Marie Ohlsson – Jennie Blomqvist – Jessica Smolander – Gabriele Goldhammer – Linda Kennemar – Eva Olivarez – Charlotta Dickman, – Mattis Nilsson – Martina Berglund – Heidi Carnudd – Jan Höök – Marianne Statyn – Jon Davidsson – Therese Österman – Kirsten Eklund – Kurt Myrland – Max Fagerstedt – My Morin – Anna Lång – Per Johansson – Emma Wallin – Marita Lindskog – Zenitha Eliasson – Ami Sunden – Maria Åling – Pälle Hedman – Sten Axelson Fisk – Cecilia Nagler – Ingrid Broms – Karin Engerö – Elisabet Roos – Cecilia Silfver – Kristoffer Nygren – Caroline Lindskog – Patrik Karlsson – Jenny Källman – Ann-Katrine Dahlgren – Martina Kofler – Kajsa Holm – Jane Heath – Alexandra Liljebäck – Katja Raetz – Eva Hegelund – Julia Hellertz – Maria Löfgren – Clary Marquardt – Annica Safrani – Eva Sköld – Marie Eriksson – Ing-Britt Pålsson – Pia Lundin – Lars Mikaelsson – Pia Rousu – Elisabeth Staël von Holstein – Hanna Videgård – Johanna Ståhl Dahlfors – Birgitta Björe – Catti Cronvall – Michaela Westerdahl – Åsa Isaksson Anundi – Anna Wallin – Sofia Metzner – Linda Olsson – Karin Eklund – Marie Vidhall – Ingrid Hansson-Malmsbog – Päivi Vilkkavaara, 2016. ”Upprop: Läget i sjukvården är helt orimligt”. *Svenska Dagbladet*. Debattartikel. 2016-08-16. [Elektronisk] <http://www.svd.se/upprop-laget-i-sjukvarden-ar-helt-orimligt>. Hämtdatum: 2016-12-12.

”Vårt arbete med barn är som om vi ständigt var på en jordenruntresa”, 2016. Sjuksköterskorna barnakuten och barnavdelningen i Helsingborg. *Helsingborgs Dagblad*. Insändare. 2016-09-16. [Elektronisk] <http://www.hd.se/2016-09-16/for-oss-som-jobbar-med-barn-ar-arbetet-som-standiga-jordenruntresor>. Hämtdatum: 2016-12-12.

Zillén, Karin, 2016. ”Vi är visseblåsare för patientsäkerheten”. *Sydsvenskan*. Nyhetsartikel. 2016-09-01. [Elektronisk] <http://www.sydsvenskan.se/2016-09-01/vi-ar-visseblasare-for-patientsakerheten>. Hämtdatum: 2016-12-12.

7 Bilagor

7.1 Kodschema

Kodning	Demokratidimensionen
1.1	Betoning på omsorg som professionens kärna
1.2	Rättssäkerhetstänkande: brukardeltagande, patientsäkerhet o.s.v.
1.3	Betoning på protest och visslande
1.4	Betoning på vårdkvalitet av sådant slag som inte mäts: medmänsklighet o.s.v.
1.5.1	Uppdragsbild: sjuksköterska något annat än ett yrke bland yrken
1.5.2	Uppdragsgivare: Arbetsgivare väsensskild från "vanliga" arbetsgivare
Kodning	Ekonomidimensionen
2.1.1	Betoning på kunskap och utbildning som professionens kärna
2.1.2	Avgränsning mot andra yrkesgrupper (exempelvis undersköterskor)
2.2	Vilja att lösa saker internt – misstänksamhet mot protest och visslande
2.3	Betoning på mätbar vårdkvalitet och effektivitet: vårdplatser, genomströmningstid o.s.v.
2.4.1	Uppdragsbild: sjuksköterska ett yrke bland yrken
2.4.2	Uppdragsgivare: Arbetsgivare inte väsensskild från "vanliga" arbetsgivare

7.2 Kodresultat

Fristående debattinlägg	Noteringar	
Aftonbladet Debatt		
Börjesson, Vivianne & Catharina Rönning, 2008. "Nu kan vi inte tåla längre". <i>Aftonbladet</i> . Debattinlägg. 2008-03-17. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article11372909.ab . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.1.1 2.1.2 2.3
Eriksson, Björn – Ulrika Blumfelds – Johan Persson – Cie Rozenqvist – Linda Engberg – Emma Nilsson – Kajsa Tyrberg – Anna Lindqvist – Sara Selin, 2012. "Ta ert ansvar - höj våra löner". <i>Aftonbladet</i> . Debattinlägg. 2012-05-12. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article14815407.ab . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.5.2	
Frisk, Ingrid, 2011. "Arbetsbelastningen ger sämre vård". <i>Aftonbladet</i> . Debattinlägg. 2011-04-18. [Elektronisk]	1.2	2.1.1 2.3

http://www.aftonbladet.se/debatt/article12899108.ab Hämtdatum: 2016-12-06.		
Grimmark, Ellinor, 2014. "Jag vill rädda liv, inte släcka det". <i>Aftonbladet</i> . Debattartikel. 2014-01-30. [Elektronisk]	1.1	
http://www.aftonbladet.se/debatt/article18265218.ab Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	
Gudmarsdotter, Anna – Alexandra Haara Löfstedt – Ann Jaldebring – Anna Leijon – Lina Othberg, 2014. "Lögn att patienters säkerhet inte hotas". <i>Aftonbladet</i> . Debattartikel. 2014-09-03. [Elektronisk]	1.2	
http://www.aftonbladet.se/debatt/article18775354.ab Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	
Lagercrantz, Ebba, 2015. "Ska min tid verkligen gå till att diska vaser?" <i>Aftonbladet</i> . Krönika. 2015-03-05. [Elektronisk]	1.5	2.1.1
http://www.aftonbladet.se/debatt/article20411988.ab Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.2
Lagercrantz, Ebba, 2016. "Varför placeras jag där jag inte behövs?". <i>Aftonbladet</i> . Krönika. 2016-08-04. [Elektronisk]		2.3
http://www.aftonbladet.se/debatt/article23263744.ab Hämtdatum: 2016-12-12.		2.4.2
Mörner, Åsa, 2015. "Det är brist på villkor – inte sjuksköterskor". <i>Aftonbladet</i> . Debattartikel. 2015-09-11. [Elektronisk]	1.2	2.1.1
http://www.aftonbladet.se/debatt/article21394863.ab Hämtdatum: 2016-12-06.		2.3
Mörner, Åsa, 2016. "Privata känslor får inte styra i vården". <i>Aftonbladet</i> . Debattinlägg. 2016-06-05. [Elektronisk]	1.2	
http://www.aftonbladet.se/debatt/article20909620.ab Hämtdatum: 2016-12-06.	1.5	
Nordin, Hanna, 2014. "Situationen är akut, patienter dör". <i>Aftonbladet</i> . Nyhetsartikel. 2014-04-24. [Elektronisk]	1.2	2.1.1
http://www.aftonbladet.se/debatt/article18772355.ab Hämtdatum: 2016-12-06.		
Nordin, Hanna, 2014. "Varför höjs inte sköterskelönerna?" <i>Aftonbladet</i> . Nyhetsartikel. 2014-04-24. [Elektronisk]		2.1.1
http://www.aftonbladet.se/debatt/article18771959.ab Hämtdatum: 2016-12-06.		
Ribeiro, Sineva – Ami Hommel – Nina Jokinen Hallberg – Helén Fälton – Kristina Törnqvist – Jasmine Höggvist – Tove Jansson – Ann-Christin Norén – Daniel Andersson – Karin Miles – Jennie Sundberg – Anna Berggren – Karl Söllvander – Maria Sarajärvi – Daniel Boström – Petra Medeborn – Marie Löfstrand – Rebecka Schmidt Gustafsson – Anette Hästö – Marie Eriksson – Jessica Harlin – Cathrin Widlund – Ulrika Ström – Eva-Lisa Krabbe – Karin Masus – Sophia Sjödin – Eva Menard – Maria Åling – Catrine Jacobsson – Ammi Gulin – Lotta Gogman Abrahamsson – Eva Nylander – Eva Höglund – Malin	1.2	2.1.1 2.1.2

<p>Holmström – Susanna Czerwinska – Birgitta Wentzell – Mikaela Lindahl – Danny Shaheen – Karin Kling – Mats Norås – Karin Frejd – Mia Skoog – Sofia Jonsson – Malin Ramlöv – Kalle Tönnerberg – Sara Nilsson – Nina Söderman Olsson – Annki Svedberg – Linn Sjöberg – Anne Kenttä – Louise Sahlin – Ann-Marie Olsson – Maria Svensson Karhusaari – Timo Paloviita – Anna Melander – Anki Högvist – Camilla Windh-Andersson – Agneta Lundahl – Daniela Cisternas Sotelo – My Bergcrona – Per Carlsson – Sofia Schiller – Jenny Bjelkenstedt – Kalle Lindström – Micaela Viss – Louise Engström – Maria Wall Öhrström – Elisabeth Pålsson – Beatrice Banian Lindberg – Linda Kröger – Ulla Kettunen – Helena Rissanen – Alexandra Lyssarides – Marlene Andersson – Suzanne Lindberg – Morgan Råström – Lovisa Melin – Erika Sandberg – Rasmus Bjerén – Anneli Rehnström – Johan Bäckander – Bea Snårbacka – Maria Nordin – Elin Öman – Nathalie Schöldt – Anette Fischerström – Angelica Ahlund – Mona Sylwan – Agneta Lenander – Kristin Heidenfors Skoglund – RoseMarie Elmqvist – Sasan Afshinnejad – Maria Skogh – Ann-Marie Olsson – Annette Johansson – Mariam Barhoon – Martha Nelson – Emelie Lemessova – Marita Kero Gidén – Nicholas Kristiansson – Birgitta Niva – Emelie Persson – Markus Frick – Louise Armström – Louise Tuveson – Johana Morris – Maria Rapp – Linda Kennemar – Tommy Lundholm – Annika Billberg – Jenny Källman – Ann Christin Edlert – Kristina Wikberg – Annika Andersson – Merja Stockberg – Viveka Karlberg – Malena Hellman – Charlotta Jonsson – Anahita Amirpour – Christina Eten Bergqvist – Johanna Karlsson Nordmalm – Mårgan Råström – Martin Jonsson – Marja Andersson – Anne-Lie Järheim – Lena Lundin – Li Gärtner Lundin – Magnus Hiis – Ida Josefin Strömsnes – Lena Kullman – Charlotta Dickman – Sandra Bodmark – Lotta Hagberg – Christel Alvarsson – Ann-Kristin Nilsson – Jan Everhov – Lars Jönsson – Lea Ylimäki – Ingrid Broms – Fia Cederlund – Marianne Bohlin – Mia Lehtonen – Päivi Vilkkavaara, 2016. "Patienten offras när ni ska lösa krisen". <i>Aftonbladet</i>. Debattartikel. 2016-09-15. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article23521306.ab. Hämtdatum: 2016-12-06.</p>	<p>1.3</p> <p>2.1.1</p>
<p>Stathin, Marianne – Jan Höök – Kurt Myrland – Kim Queray Lundh – Elisabet Roos – Emily Tallen – Carina Stolt – Yvonne Ericsson – Tommy Metso – Eva Ekelund – Agneta Lenander – Päivi Vilkkavaara, 2016. "Det räcker nu – vi i vården har fått nog!". <i>Aftonbladet</i>. Debattartikel. 2016-09-03. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article23447529.ab. Hämtdatum: 2016-12-06.</p>	<p>1.5</p>

Vilkkavaara, Päivi, 2013. "Vården har blivit en plats utan värdighet". <i>Aftonbladet</i> . Insändare. 2013-06-10. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article17107952.ab . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2	
Vilkkavaara, Päivi, 2014. "Nu lämnar jag svenska vårdkaoset - för Norge". <i>Aftonbladet</i> . Insändare. 2014-04-27. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article18775354.ab . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2	2.1.1 2.3
Expressen Debatt		
Ericsson, Anna, 2016. "Vården kollapsar utan oss sjuksköterskor". <i>Expressen</i> . Debattartikel. 2016-09-03. [Elektronisk] http://www.expressen.se/debatt/varden-kollapsar-utan-oss-sjukskoterskor . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.5.1	2.1.1 2.3
Kruse, Erika och 24 sjuksköterskekolleger på akutmottagningen, Akademiska sjukhuset, 2016. "Vi orkar inte arbeta mer än vi redan gör". <i>Expressen</i> . Insändare. 2016-07-05. [Elektronisk] http://www.expressen.se/debatt/vi-orkar-inte-arbeta-mer-an-vi-redan-gor . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.3 2.4
Mia – Petter – Maria – Alex, 2016. "Sjuksköterskor finns, bra arbetsvillkor saknas". <i>GT</i> . Ledare. 2013-07-19. [Elektronisk] http://www.expressen.se/gt/ledare/sjukskoterskor-finns-bra-arbetsvillkor-saknas . Hämtdatum: 2016-12-12.		2.3 2.4
DN Debatt		
Althin, Ulla, 2011. "Stockholms sjukvård behöver specialistkunskap". <i>DN Debatt</i> . Debattinlägg. 2011-03-16. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/stockholms-sjukvard-behoover-specialistkunskap . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.1.1 2.3
Dickman, Lotta, 2010. "'Skyll inte på sjuksköterskornas utbildning!'". <i>DN Debatt</i> . Debattinlägg. 2010-07-21. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/skyll-inte-pa-sjukskoterskornas-utbildning . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Dickman, Lotta, 2014. "'Otäck ovilja att betala för kvinnors kompetens'". <i>DN Debatt</i> . Debattinlägg. 2014-07-29. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/otack-ovilja-att-betala-for-kvinnors-kompetens . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.4	2.3 2.4
Fernvall, Eva, 1998. "'Inga nya sköterskor behövs'. Ny undersökning från Vårdförbundet visar att bristen på utbildade sjuksköterskor är en myt". <i>DN Debatt</i> . Debattartikel. 1998-11-05. [Elektronisk] http://www.dn.se/arkiv/debatt/dn-debatt-inga-nya-skoterskor-behovs-ny-undersokning-fran-vardforbundet . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2 1.4	2.1.1 2.3 2.4.1 2.4.2
Höjman, Martin – Anna Jonsson – Jonas Carlsson – Sineva Ribeiro, 2013. "'Sjuksköterskor bojkottar sommarjobb på storsjukhus'". <i>DN Debatt</i> . Debattartikel. 2013-04-24. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/sjukskoterskor-bojkottar-sommarjobb-pa-storsjukhus . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.1.1 2.3 2.4

Moegelin, Ing-Marie, 2014. "Sjuksköterskor är ingen semi-profession". <i>DN Debatt</i> . Debattinlägg. 2014-10-02. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/sjukskoterskor-ar-ingen-semi-profession . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.5.1	2.1.1
Tydén, Tanja, 2010. "Fler orsaker till bemanningsproblemen". <i>DN Debatt</i> . Debattartikel. 2010-07-22. [Elektronisk] http://www.dn.se/debatt/fler-orsaker-till-bemanningsproblemen . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.3
Nyheter24 Debatt		
Avindell, Sebastian, 2015. "Sluta behandla oss sjuksköterskor illa". <i>Nyheter24 Debatt</i> . Debattinlägg. 2015-07-31. [Elektronisk] http://nyheter24.se/debatt/805478-sluta-behandla-oss-sjukskoterskor-illa . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.4
Nathanson, Hanna, 2014. "Du är välkommen att gå med mig under en arbetsdag, Filippa Reinfeldt". <i>Nyheter24 Debatt</i> . Öppet brev. 2014-03-27. [Elektronisk] http://nyheter24.se/debatt/765497-oppet-brev-du-ar-valkommen-att-ga-med-mig-under-en-arbetsdag-filippa-reinfeldt . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.4	
Nathanson, Hanna, 2014. "Varför behandlar du oss som luft, Filippa Reinfeldt?". <i>Nyheter24 Debatt</i> . Debattartikel. 2014-09-12. [Elektronisk] http://nyheter24.se/debatt/777160-sjukskoterska-varfor-behandlar-du-oss-som-luft-filippa-reinfeldt . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.1.1 2.4
SvD Debatt		
Axelsson, Cecilia, 2008. "Kämpar för medsysstrar". <i>SvD Näringsliv Debatt</i> . Intervju. 2008-02-04. [Elektronisk] http://www.svd.se/kampar-for-medsysstrar . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Bonnevier, Louise – Per Carlmalm – Sylvia Elfström – Carina Hansen – Hanna Rönnell – Maria Winsnes, 2015. "Vårdförbundet: Vi kräver en värdig vårdmiljö". <i>SvD Debatt</i> . Debattartikel. [Elektronisk] http://www.svd.se/vardforbundet-vi-kraver-en-vardig-vardmiljo . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.4.2
Dickman, Lotta – Päivi Vilkkavaara – Agneta Lenander, 2015. "Fel att sänka krav på sköterskors utbildning". <i>SvD Debatt</i> . Debattartikel. 2015-10-12. [Elektronisk] http://www.svd.se/fel-att-sanka-krav-pa-skoterskors-utbildning . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2 1.3 1.4	
Paulsson Rönnbäck, Erik, 2011. "Vårdförbundet kritiserar regeringens krisplan". <i>SvD Debatt</i> . Nyhetsartikel. 2011-11-15. [Elektronisk] http://www.svd.se/vardforbundet-kritiserar-regeringens-krisplan . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.3	2.1.1

Vårdstrejken 2008		
Aftonbladet	Noteringar	
"Därför kräver vi högre lön", 2008. Intensivvårds- sjuksköterskorna Karlskoga Lasarett. <i>Aftonbladet</i> . Debattartikel. 2008-04-11. [Elektronisk] http://www.aftonbladet.se/debatt/article11389028.ab . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.4.1
Helsingborgs Dagblad		
Attefors, Cecilia, 2008. "Många känslor när strejken bröt ut". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-22. [Elektronisk] http://www.hd.se/2008-04-22/manga-kanslor-nar-strejken-brot-ut . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.4.1
Attefors, Cecilia, 2008. "Vårdstrejken: Kampviljan lika stor i Ängelholm". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2008-05-05. [Elektronisk] http://www.hd.se/2008-05-05/vardstrejken-kampviljan-lika-stor-i-angelholm . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1	
Ferm, Peter, 2008. "Mer provtagning på Laxen". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2008-05-09. [Elektronisk] http://www.hd.se/2008-05-09/mer-provtagning-pa-laxen . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
"Längre köer i vårdstrejkens spår", 2008. <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-21. [Elektronisk] http://www.hd.se/2008-04-21/langre-koer-i-vardstrejken-spar . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
"Sena samtal stoppade inte strejken", 2008. <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-19. [Elektronisk] http://www.hd.se/2008-04-19/sena-samtal-stoppade-inte-strejken . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.5.1	2.1.1
Zillén, Karin, 2016. "Iva-sköterskor i Malmö trötta på tyngre arbetspass och låga löner". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-04-29. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-04-28/iva-skoterskor-i-malmo-trotta-pa-tyngre-arbetspass-och-laga-loner . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1 2.1.2
Stockholms Fria Tidning		
Grändeby, Gustav, 2013. "Vårdförbundet varslar om strejk". <i>Stockholms Fria Tidning</i> . Nyhetsartikel. 2013-09-09. [Elektronisk] http://www.stockholmsfria.se/artikel/21321 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.3 1.5.1	2.1.1
Sydsvenskan		
Meri, Tiina, 2008. "Sjuka sympatier". <i>Sydsvenskan</i> . Debattinlägg. 2008-05-07. [Elektronisk] http://www.sydsvenskan.se/2008-05-06/sjuka-sympatier . Hämtdatum: 2016-12-12.		2.1.1
TT, 2016. "Vårdförbundet varslar i hela Sverige". <i>Sydsvenskan</i> . Notis. 2008-04-16. [Elektronisk] http://www.sydsvenskan.se/2008-04-16/vardforbundet-varslar-i-hela-sverige . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.5.1	2.1.1

Vårdfokus

Bichara, Janine, 2008. "Vi kan annat än hålla handen". <i>Vårdfokus</i> . Krönika. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/vi-kan-annat-an-halla-handen . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2 1.5.1	2.1.1
Carlson, Pia, 2008. "STÅ PÅ ER!". <i>Vårdfokus</i> . Reportage. 2008-05-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-6-2008-6/sta-pa-er . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1
Ejd, Maria, 2008. "Nytbildade Sandra tjänar mer än erfarna barnmorskor". <i>Vårdfokus</i> . Debattinlägg. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/nytbildade-sandra-tjanar-mer-an-erfarna-barnmorskor . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.4
Ejd, Maria, 2008. "Ulrika utför läkaruppgifter för några hundralappar". <i>Vårdfokus</i> . Reportage. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/ulrika-utfor-lakaruppgifter-for-nagra-hundralappar . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Eklund, Anna-Karin, 2008. "Bättre vårdkvalitet ska ge högre lön". <i>Vårdfokus</i> . Debattartikel. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/battre-vardkvalitet-ska-ge-hogre-lon . Hämtdatum: 2016-12-12.	1.3	2.1.1 2.4
Eklund, Anna-Karin, 2008. "Jag är kamplysten". <i>Vårdfokus</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/anna-karin-eklund-jag-ar-kamplysten . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.3 2.4.1
Eklund, Anna-Karin, 2008. "Yrke, värde, lön". <i>Vårdfokus</i> . Debattartikel. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/yrke-varde-lon . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1 2.4.1
"Gick sköterskan ut?", 2008. Sahlgrenska, mars 2008. <i>Vårdfokus</i> . Insändare. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/gick-skoterskan-ut . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Myhrman, Tua, 2008. "Reflekterat". <i>Vårdfokus</i> . Krönika. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/reflekterat . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.4.1
Nyman, Kaj, 2008. "Vi måste få ett avtal som håller lokalt". <i>Vårdfokus</i> . Intervju. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/vi-maste-fa-ett-avtal-som-haller-lokalt . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1 1.2 1.3	
Nyman, Kaj, 2008. "Vi måste visa att facket gör skillnad". <i>Vårdfokus</i> . Notis. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/vi-maste-visa-att-facket-gor-skillnad . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1	2.1.1 2.3

Olsson, Anders, 2008. "Cecilia kräver att staten tar sitt ansvar." <i>Vårdfokus</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/cecilia-kraver-att-staten-tar-sitt-ansvar . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1
Olsson, Anders, 2008. "Många har gått med för att delta i lönekampen". <i>Vårdfokus</i> . Nyhetsartikel. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/manga-har-gatt-med-for-att-delta-i-lonekampen . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1	2.4
Wanland, Irene, 2008. "INLEDAREN". <i>Vårdfokus</i> . Ledare. 2008-04-04. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-4-2008-4/inledaren . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1 2.3
Wanland, Iréne, 2008. "INLEDAREN." <i>Vårdfokus</i> . Ledare. 2008-04-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-5-2008-5/inledaren . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Wanland, Iréne, 2008. "INLEDAREN." <i>Vårdfokus</i> . Ledare. 2008-05-30. [Elektronisk] https://www.vardfokus.se/tidningen/2008/nr-6-2008-6/inledaren . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1
Vårdförbundets pressmeddelanden		
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Beslut har tagits om nytt varsel. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/beslut-har-tagits-om-nytt-varsel-208748 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.5.1	2.1.1
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Beslut har tagits om varsel – pressträff kl. 15.30. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/beslut-har-tagits-om-varsel-presstraeff-kl-1530-206200 . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.1.1
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Inga ärenden till Centrala nämnden. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/inga-aerenden-till-centrala-naemnden-210583 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.5.1	
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Kommuners och landstings ekonomi avgör inte lönen – istället viljan. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/kommuners-och-landstings-ekonomi-avgoer-inte-loenen-istaellet-viljan-211386 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.5.1	2.1.1
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Nu kl 12 bryter strejken ut. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/nu-kl-12-bryter-strejken-ut-209690 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.5.1	2.1.1 2.1.2
Vårdförbundets kanal för pressläpp. Uttalande efter Förbundsstyrelsebeslut idag. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/uttalande-efter-foerbundsstyrelsebeslut-idag-205919 . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	2.1.1

Sörmländsk oro		
Katrineholms-Kuriren	Noteringar	
Hellgren, Per, 2016. "Sjuksköterskor på Kullbergsska nära bristningsgränsen". <i>Katrineholms-Kuriren</i> . Nyhetsartikel. 2016-05-10. [Elektronisk] http://kkuriren.se/nyheter/katrineholm/1.4045910-sjukskoterskor-pa-kullbergsska-nara-bristningsgransen . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1	2.4.1
Södermanlands Nyheter		
"Allmänheten måste få veta sanningen", 2016. Sjuksköterskor vid Akutkliniken, Nyköpings lasarett. <i>Södermanlands Nyheter</i> . Insändare. 2016-04-05. [Elektronisk] http://www.sn.se/asikter/insandare/1.3951369-sjukskoterskor-pa-lasarettet-allmanheten-maste-fa-veta-sanningen . Hämtdatum: 2016-12-12.	1.2 1.3	2.1.1 2.4
Ekström, Åsa, 2016. "Höggravid tvingad jobba 15 timmar". <i>Södermanlands Nyheter</i> . Nyhetsartikel. 2016-04-08. [Elektronisk] http://www.sn.se/nyheter/nykoping/1.3962902-hoggravid-tvingad-jobba-15-timmar . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	
Ringdahl, Lasse, 2016. "Nu vägrar sjuksköterskorna jobba övertid". <i>Södermanlands Nyheter</i> . Nyhetsartikel. 2016-04-05 [Elektronisk] http://www.sn.se/nyheter/nykoping/1.3952266-nu-vagrar-sjukskoterskorna-jobba-overtid . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2	
"Stötta sjuksköterskorna – hör oss för nu ryter vi!", 2016. Sjuksköterskor vid Nyköpings lasarett. <i>Södermanlands Nyheter</i> . Debattartikel. 2016-04-21. [Elektronisk] http://www.sn.se/asikter/insandare/1.3999280-stotta-sjukskoterskorna-hor-oss-for-nu-ryter-vi . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.3	
SVT Nyheter Sörmland		
Danielsson, Tobias, 2016. "Sjuksköterskor slår larm: 'Riktigt allvarligt'". <i>SVT Nyheter Sörmland</i> . Notis. 2016-04-05. [Elektronisk] http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/kris-pa-nykoping-lasarett-sjukskoterskor-larmar-i-oppet-brev . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.2 1.3	2.4.2
Hedlund, Cecilia, 2016. "Ville starta egen vårdavdelning – fick ett nja". <i>SVT Nyheter Sörmland</i> . Nyhetsartikel. 2016-06-08. [Elektronisk] http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/ville-starta-egen-vardavdelning-fick-ett-nja . Hämtdatum: 2016-12-12.	1.2 1.5.1	
Hedlund, Cecilia, 2016. "Vårdanställda demonstrerar för bättre villkor". <i>SVT Nyheter Sörmland</i> . Nyhetsartikel. 2016-05-15. [Elektronisk] http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/varدانstallda-demonstrerar-for-battre-villkor . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.4.2
Kinnander, Pontus, 2016. "Sjuksköterskor på Kullbergsska i uppror". <i>SVT Nyheter Sörmland</i> . Notis. 2016-05-10. [Elektronisk]	1.1	

<p>http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/sjukskoterskor-pa-kullbergiska-i-uppror. Hämtdatum: 2016-12-06.</p>		
<p>Kinnander, Pontus, 2016. "Sköterskor flyr Mälarsjukhuset". <i>SVT Nyheter Sörmland</i>. Notis. 2016-05-24. [Elektronisk] http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/skoterskor-flyr-malarsjukhuset. Hämtdatum: 2016-12-06.</p>	1.3	
<p>Persson, Robin & Tobias Danielsson, 2016. "Sköterskorna som sa upp sig: 'De lyssnar inte på oss'". <i>SVT Nyheter Sörmland</i>. Nyhetsartikel. 2016-04-19. [Elektronisk] http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/zara-ska-saga-upp-mig-i-dag. Hämtdatum: 2016-12-12.</p>	1.2 1.3	

Vårdupproret		
Arbetaren	Noteringar	
<p>Green, Axel, 2016. "Ser symptom på brister i patientsäkerheten". <i>Arbetaren</i>. Notis. 2016-08-31. [Elektronisk] https://www.arbetaren.se/2016/08/31/ser-symptom-pa-brister-i-patientsakerheten. Hämtdatum: 2016-12-06.</p>	1.2	
SvD		
<p>Rocksén, Lars – Åsa Lindehag – Anneli Stenström – Maria Svensson Karhusaari – Martin Jonsson – Sara Turtola – Martha Nelson – Leslie Raie – Ania Raie – Yvonne Ericsson – Marianne Bohlin – Sandra Johansson – Agneta Lenander – Viveka Karlberg – Marie Ohlsson – Jennie Blomqvist – Jessica Smolander – Gabriele Goldhammer – Linda Kennemar – Eva Olivarez – Charlotta Dickman, – Mattis Nilsson – Martina Berglund – Heidi Carnudd – Jan Höök – Marianne Statyn – Jon Davidsson – Therese Österman – Kirsten Eklund – Kurt Myrland – Max Fagerstedt – My Morin – Anna Lång – Per Johansson – Emma Wallin – Marita Lindskog – Zenitha Eliasson – Ami Sunden – Maria Åling – Pälle Hedman – Sten Axelson Fisk – Cecilia Nagler – Ingrid Broms – Karin Engerö – Elisabet Roos – Cecilia Silfver – Kristoffer Nygren – Caroline Lindskog – Patrik Karlsson – Jenny Källman – Ann-Katrine Dahlgren – Martina Kofler – Kajsa Holm – Jane Heath – Alexandra Liljebäck – Katja Raetz – Eva Hegelund – Julia Hellertz – Maria Löfgren – Clary Marquardt – Annica Safrani – Eva Sköld – Marie Eriksson – Ing-Britt Pålsson – Pia Lundin – Lars Mikaelsson – Pia Rousu – Elisabeth Staël von Holstein – Hanna Videgård – Johanna Ståhl Dahlfors – Birgitta Björe – Catti Cronvall – Michaela Westerdahl – Åsa Isaksson Anundi – Anna Wallin – Sofia Metzner – Linda Olsson – Karin Eklund – Marie Vidhall – Ingrid Hansson-Malmsbog – Päivi Viikkavaara, 2016. "Upprop: Läget i sjukvården är helt orimligt". <i>Svenska Dagbladet</i>. Debattartikel.</p>	1.1 1.3 1.4	2.4.2

2016-08-16. [Elektronisk] http://www.svd.se/upprop-laget-i-sjukvarden-ar-helt-orimlig . Hämtdatum: 2016-12-12.		
SVT Nyheter		
Ed, Emma, 2016. "Vården står och faller med sin personal". <i>SVT Nyheter</i> . Debattartikel. 2016-09-02. [Elektronisk]	1.1	
http://www.svt.se/opinion/emma-ed-om-varden . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	
	1.4	
Karlsson, Per, 2016. "Finns inte tid till återhämtning". <i>SVT Nyheter Sörmland</i> . Notis. 2016-09-05. [Elektronisk]		2.4.1
http://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/landstinget-ar-inte-attraktivt . Hämtdatum: 2016-12-06.		2.4.2
Virro, Sanda, 2016. "Kan ni snälla lyssna på vad vi har att säga". <i>SVT Nyheter Öst</i> . Notis. 2016-09-04. [Elektronisk]	1.2	
http://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/kan-ni-snalla-lyssna-pa-vad-vi-har-att-saga . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	
Sydsvenskan		
Zillén, Karin, 2016. "Vi är visselblåsare för patientsäkerheten". <i>Sydsvenskan</i> . Nyhetsartikel. 2016-09-01. [Elektronisk]	1.2	
http://www.sydsvenskan.se/2016-09-01/vi-ar-visselblasare-for-patientsakerheten . Hämtdatum: 2016-12-12.	1.3	
	1.4	
Barnsjukvården i Helsingborg		
Helsingborgs Dagblad		Noteringar
Dujmovic, Robert, 2016. "Barnsjuksköterskor tar tillbaka uppsägningar". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-11-11. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-11-11/barnsjukskoterskor-tar-tillbaka-uppsagningar . Hämtdatum: 2016-12-12.	1.3	
Ferm, Peter, 2016. "Fler sköterskor vittnar om dålig arbetsmiljö". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-09-16. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-09-16/flu-skoterskor-vittnar-om-dalig-arbetsmiljo . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.4
<i>Helsingborgs Dagblad</i> , 2016. "Chatt om barnsjukvården i Helsingborg". Öppen chatt. 2016-11-01. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-11-01/onsdag-1300-chatta-om-barnsjukvarden-i-helsingborg . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.1.1 2.3
Lunner, Elin, 2016. "Barnsjukvården igång också efter jul – merparten har dragit tillbaka sina uppsägningar". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-11-23. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-11-23/barnsjukvarden-igang-ocksa-efter-jul . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	
Lunner, Elin, 2016. "Läst läge – nu riskeras nedlagd barnsjukvård i Helsingborg". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-10-15.		2.1.1 2.4.2

[Elektronisk] http://www.hd.se/2016-10-15/stallningskrig-hotar-barnsjukvarden . Hämtdatum: 2016-12-06.		
Runol, Martin & Anette Rantala, 2016. "Majoritet av sjuksköterskorna på barnkliniken och neonatal har sagt upp sig". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Notis. 2016-09-26. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-09-26/de-flesta-sjukskoterskorna-pa-barnkliniken-pa-helsingborgs-lasarett-har-sagt-upp-sig . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	2.4
"Vårt arbete med barn är som om vi ständigt var på en jordenruntresa", 2016. Sjuksköterskorna barnakuten och barnavdelningen i Helsingborg. <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Insändare. 2016-09-16. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-09-16/for-oss-som-jobbar-med-barn-ar-arbetet-som-standiga-jordenruntresor . Hämtdatum: 2016-12-12.		2.1.1
Wensmark, Sussi, 2016. "Vi brinner för våra yrken, men vi kräver rätt förutsättningar!". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Debattartikel. 2016-10-09. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-10-09/vi-brinner-for-vara-yrken-men-vi-kraver-ratt-forutsattningar . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.1	2.4
Zillén, Karin, 2016. "Födande i Malmö och Lund ska hänvisas till Helsingborg". <i>Helsingborgs Dagblad</i> . Nyhetsartikel. 2016-11-15. [Elektronisk] http://www.hd.se/2016-11-15/fodande-kan-hanvisas-bort-fran-lund-och-malmo . Hämtdatum: 2016-12-06.	1.3	